

תנועת "צעירי ציון" - "דרור" בצפון אפריקה

עדות וסיפור

גרעיני הגשמה ופרשיות

עריכת: רחל כהן, מרכז
עדה בירק
יואל דרום
גד שחר

עיצוב השער: מימי מוצק
התכנון והאקדמית עסק הירדן
הספרייה

עמוד

3

5

25

35

47

52

67

84

95

109

122

123

129

138

150

156

157

161

162

163

165

170

174

178

ספר זודמתעד סיפור תנועתנו בהגשמתה, סיפור רוב גרעיניה מיוני 1944 עד 1965: התהוותם בתנועה, גיבושם בהכשרה וקליטתם בארץ. כמו כן מופיעות כאן ארבע פו סיפור הגרעינים נכתבו אחרי עשרה מפגשי חברים מגרעינים שונים, שסיפרו על קורותיהם, ודבריהם הוקלטו ונערכו.

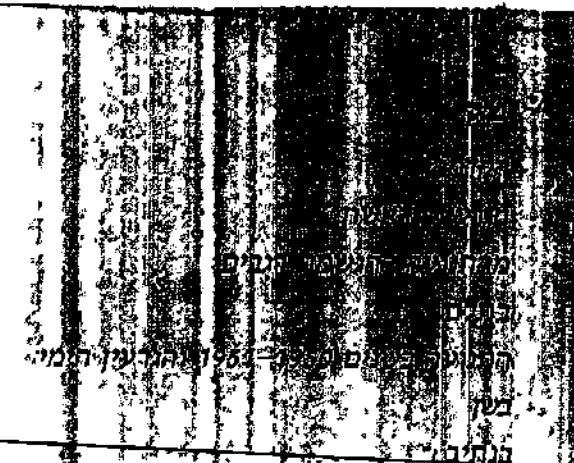
ארבעה סיפורים נכתבו על ידי פעילי הגרעין עצמו.

הפרשיות הן פרי עטם של חברים, שגענו למנייתנו להעביר כל מה ששמור בזיכרון, וז נראה להם חשוב לדיעת הכלל.

הקורא לא ימצא כאן ספר היסטוריה, אלא עדויות אישיות מפי האנשים ש"עשו היסטוריה".

אצל רוב המספרים מופיעות חוויות דומות: נערות ונערים מכל שכבות העם באו לתנועתנו, כי מצאו בה אתגרים ערכיים קשים להגשמה מחד, ומאידך פריצה לעולם חדש ועשיר, שלא פגם באמונותיהם האישיות.

קו אופייני שני הוא הציות ללא עוררין לצו התנועה, להחלטות "הקיבוץ המאוחד": החברים עזבו בית ומשפחה כדי לצאת למשימת הדרכה במקום מרוחק, כדי לנסוע להכשרה, לעלות ארצה במועד שקבעה התנועה. הקיצוניות האופיינית לבני נוער מז דחפה אותם לדפוסי התנהגות שלא ייאמנו בימינו. כיום יש ביניהם המעריכים אחר המשמעת המוחלטת להכרעות "הקיבוץ המאוחד", שראה את הצבת הגרעינים במשך

La Demi Heure Hebraique

שלושה חודשים באלג'יר בהמתנה לאונייה - סתיו 1945

בשליחות התנועה במרוקו, דצמבר 1955 - פברואר 1957

חנן בלונדר ז"ל

מפת סניפי התנועה

רבים מהחברים המתבטאים בספר מכים על הטא, על כי לא נאבקו במשקיהם על יציאה לפעולה מוגברת בקרב עולי צפון אפריקה בשנות המעברות, והתגדרו בדל"ת אמותיהם בקיבוץ.

מעל הכול שולטות בזיכרון המשותף והאישי אהבה לתנועה שחינכה אותם, הערכה לשליחי "הקיבוץ המאוחד" וגאווה על היותם חברי "צעירי ציון" - "דרור". עשרות חברות וחברים הם המספרים את סיפור "דרור" בהגשמה ובזכותם יוצא הספר.

אני רוצה לחביע תודתי לחברים, שעזרו לי לערוך את הספר, לעדה בירק מרמת דוד וליזאל דרום ברוך הכישרון מכפר מנחם.

אני מודה ל"ר עירית בליי מ"ד ושם" בירושלים, שסייעה בידי לגבש הנחיות הולמות בגביית תעודיות.

תודתי נתונה גם ל"ר רן כוחן, יו"ר המרכז לתרבות ולחינוך בהסתדרות, שנטל חלק מההוצאה לאור של הספר.

גם למכון לחקר הציונות והתנועות החלוציות במזרח ב"יד טבנקין", שחשתתף בהוצאה לאור, שלוחה תודתנו.

מעגן מיכאל

אייר תשנ"ד - מאי 1994

רחל כהן

ב-29 בחדש יוני 1944, חברה אחת ושני חברים מתנועת "צעירי ציון" בתוניס הגיעו לארץ, לנמל רחל, פטי ויצחק. אפרים, אחד משלושת השליחים הראשונים אשר הגיעו לתוניסיה ולצפון-אג בבל, קיבל את פניהם וליווה אותם למשק היעד הראשון: בית אורן.

עליית השלושה הייתה, לכאורה, מעשה קטן וצנוע; בפועל - צעד מהפכני אשר זיעזע את י תוניסיה, והוציא אותה משלוותה המחודשת, בתום שישה חודשים מלאי דאגות תחת הכיבוש הו האש אשר הוצתה בתוניסיה, פשטה חיש מהר לשאר ארצות צפון-אפריקה. הצעירים, אשר עלו בע שלושת הראשונים, יהיו את הגרעין הצפון-אפריקאי הראשון, אשר התארנן בבית השיטה.

כותב אמדרי בלישע, אחד ממייסדי תנועת "צעירי ציון" ומראשיה בתוניס:

"אחרי עלייתכם, התנועה נאלצה להתמחד עם עוצמה כבירה של רגש ציוני, וכל אזורי תוניסיה עלה על הדעת לתת להזדמנות זו לחלוף לשווא ועל כן, כפי ששמעתם כבר, שלמה חי ברדה לבאז'ה, גד לסוס, ואריאל לגאבס... עלייתכם גרמה לטלטלה עצומה... התקופה אותנו מכל עבר... בג הזכירו לנו שהיינו תנועה בלתי-לגאלית!!".

אכן, בסוף שנת 1944, ל"צעירי ציון" עדיין לא היה מעמד מוכר מבחינת החוק, אך היא הורגשה בטטה, כשחוכיחה שצו ההגשמה אינו סתם ססמה חסרת תוכן: אחרי פעילות עניפה של חינוך לצ לחכשרה ולהגנה, עליית שלושת הראשונים היוותה את גולת הכותרת של הציונות המגשימה של " ציון".

מספרת רחל כהן:

"עלינו ארצה פחות משנה אחרי ייסוד התנועה, כי בתנועה רצו שנקים גרעין להתיישבות מהו האפשר, על מנת שישמש מרכז משיכה לנוער מצפון-אפריקה, לא פחות ולא יותר.

ההחלטה הייתה של ה-B.D. (Bureau Directeur, כלומר ההנהנה), תחת השפעתם הגדולה של השי אפרים ויגאל, נבחרנו כי היה קל לשחרר אותנו: פטי ויצחק בין מה למדו באוניברסיטה באלג'יר הייתי חברתו של פטי, ועל מנת לנצל סרטיפיקט עלייה זוגי, היה ברור שעליי יהיה להתחתן ונ איתו. הייתה תמיכה לערוך ליצחק משואק פיקטיביים על מנת לנצל במלואו את הסרטיפיקט שלו, לא יצאה לפועל.

כשסיפרתי לחוריי על כוונתי לחינשא לפטי כדי לעלות, תשובתם הייתה "לא!" וזהו! התעקשתי ש נגד רצונם, ואז החליטו: "מאסר ביה"! נישאתי לפטי בחשאי; פטי נסע לאלג'יר, והייתי אמורה לה אליו לאחר זמן. בבוא העת נמלטתי מן הבית, מבלי להיפרד מהוריי, הגעתי לאונייה באלג'יר ברגע ה: ממש, אחרי נסיעה מרגשת, לבדי, בדכבת ובמונית. האונייה הורידה אותנו בפורט-סעיד, ועל סיפנו ספינת הדגל המצרית "פורט-פואד" נסענו לנמל חיפה, אליו הגענו ב-26.6.1944.

היה טבעי שתחנתנו הראשונה כארץ תהיה בית אורן, מאחר שאפרים ויגאל היו חברי הקיבוץ החקבלנו באחדה ובסקרנות.

לפני שנכנסנו למסגרת העבודה, ערך לנו אפרים טיול היסרות בארץ: בתל-אביב ראינו הצגת "הד

" בדגמה חכרנו את "אם חקבוצות"; בירושלים - אחרי ביקור באוניברסיטה העברית על הר - נתקבלנו אצל דוד בן-גוריון, אשר רצה להכיר את שלושת החלוצים הראשונים פריקה. בשובנו לבית אורן, נקלטנו בקלות בעבודה.

למד עברית, כי מסוגל היח ללמד אחרים. פטי ואני למדנו, ואם לקח לי הרבה זמן עד שחזתי זה, לפטי לא הייתה כל בעייה: מההתחלה העז "לדבר עברית" באומץ, עם הרבה שיגאות, אך והוא "דיבר" וקשר קשרים".

רעין הוציאו עלון בצרפתית בשם "נתיבנו", אשר סיפר על דרך קליטתם בארץ ובקיבוץ. את שלחו למסגרות רבים בארץ ולתנועה בצפון אפריקה.

זלת 1945 יצאו יצחק ופטי לסמינר שליחים של הקיבוץ המאוחד בנבעת השלושה.

לושת הראשונים מילאו בכל המובנים את היעדים, שאותם קבעה התנועה לפני יציאתם: הם שנוער מצפון-אפריקה מסוגל להיות חיי שיתוף בקיבוץ, בשלב הראשון במסגרת הכשרה כתוך יים, כשהמטרה הסופית הינה הקמתו של קיבוץ צפון-אפריקאי ראשון בארץ ישראל. הם גם נתנו ועשי לאהריות הכוללת, שנטלה התנועה על עצמה לגבי יהדות צפון-אפריקה, בהכינה שליחים בבוא הזמן לצאת לפעולה בקרב ארצות מוצאם."

על, חבר ה-B.D. בתוניס :

שיהדות הומס שמעה שהגרעין הראשון כבר יצא לארץ, הייתה מתפרכת: גל התלהבות קם ככל נוניסיה, וחייהם לחצו וביקשו לשמוע עוד ועוד על צינות, על ארץ ישראל ועל אפשרויות

ותם ימים התחלנו לחשוב על משלוח תגבורת לגרעין בארץ, למרות היותנו תנועה קטנה. זה היה ושה, בעיקר על רקע האווירה מסיבנו. בצד התלהבות ותמיכה קם גל של התקפות וביקורת: אשר שמעו על דרך עלייתם של הראשונים וחששו שבניחם ובנותיהם ילכו באותה דרך - לחצו ניסו, לשוא, להוציא את ילדיהם משורות התנועה.

זה היהודית המקומית, אשר הייתה בידי אנשי בית"ר והרביזיוניסטים, איימו עלינו, הזכירו לנו חסרי מעמד חוקי כלפי השלטונות. זה לא עצר אותנו: בעזרת השליחים הוכח קאזרים חדשים בתנועה, להגנה וליציאה להכשרה חקלאית, ובמקביל התחלנו לאתר מתוכנו מועמדים חדשים בקרוב."

ד (שמלה) שחר :

ית שנת 1945 נמצאתי בהכשרה ב"הנשיר סולטאנה", לאחר שהות של חצי שנה בעיר סוס ונסיון של מציאת נתיב בריתה בדום, דרך הגבול בין תוניסיה ללוב, אשר הסתיים בעצירותי על ידי ות הצבא הצרפתי. והנה הודיעה לי הנהגת התנועה, שאני מועמד לעלייה בחודש מארס:

ל: החרפתקאוח שעברו עליי במשך השנה הקודמת, קיבלתי את החלטה בהתלהבות ולא שאלתי נ. באותה תקופה ארסט ואני היינו בחברות, ועל מנת לנצל את הסרטיפיקט הזוגי, נישאנו ועלינו צאנו מתוניס ברכבת ב-22 במארס לכיוון אלג'יר, וכל התנועה ליוותה אותנו לתתנה. זכור לי עד

משלחת של התנועה באלג'יר וכראשה רות, חברת ה-B.D. באלג'יר, קיבלה את פינו למחרת. שהינו שם שבועיים.

מאלג'יר טסנו, במטוס צבאי בריטי, עד לקהיר. חברי "מכבי הצעיר" שימשו לנו מארחים ומדריכים, ועשו זאת בנועם רב. ב-13.4.1945 לפנות ערב עלינו לרכבת שתביא אותנו סוף סוף לארץ ישראל."

אלי אזן מתוניס מספר את סיפורו:

"בעקבות בחורח אשר מצאה חן בעיניי, הגעתי במקרה לשיעורי העברית של נחום ירושלמי. את הבחורה לא פגשתי יותר, אך נשארת ללמד עברית. השתתפתי בהכנת עומי שבת, וזשקמה התנועה הצטרפתי אליה ואף יצאתי להכשרה. אמרו לי שאעלה בקרוב, אך יעצו לי למצוא בחורה ולהתחתן על מנת לנצל סרטיפיקט זוגי. בתור חבר תנועה ממושמע, יצאתי והסתובבתי בעיר, חיפשתי וחיפשתי ומצאתי: אסתר, וראינו כי טוב. נישאנו ועלינו יחד באפריל 1945, תוך ניצול מלא של הסרטיפיקט."

עוד לפני עליית ארבעת החברים החדשים לגרעין, עמדה שאלת מקום ההכשרה הסופי. לאחר בירורים, שבהם היו מעורבים חברי הגרעין וגם ועדת העלייה של הקיבוץ המאוחד, סוכם שהגרעין הגדול יתגבש בבית השיטה שבעמק זרעאל.

אחת הסיבות לבחירה זו הייתה נושא הכשרות: תנועת "צעירי ציון", מתוך כוונה לשמש מסגרת אפשרית לכל יהדות צפון-אפריקה - חילוניים ושומרי דת ומסורת כאחד - החליטה כי לגרעין יהיה מטבח כשר. הדרישה הזאת התקבלה על דעתה של מזכירות הקיבוץ המאוחד ומצאה תמיכה בלתי-מסויגת אצל יצחק סבוקין, מנהיג התנועה, אשר חשב שבמסגרת הקיבוץ המאוחד יש מקום לקיבוץ של שומרי מצוות, או לכל הפחות לקיבוץ מעורב של דתיים וחילוניים."

מזכירות הקבה"מ ומוכירות בית השיטה עמדו על כך, שלא ידחו יעברו מספר חברים מבית אורן לבית השיטה, להכנת מקום הקליטה לחברי הגרעין שיבואו. ואכן, עוד בסוף חודש אוגוסט כל חברי הגרעין, פרט לאודס, רחל ובתה מימי, עברו לבית השיטה. מאותו רגע כל חבר גרעין חדש שהגיע לארץ, הצטרף לראשונים בבית השיטה. ביניהם הייתה חת (סבאן-שחר), והיא מספרת:

"הייתי החברה הראשונה שעלתה מהתנועה באלג'יר. באפריל 1945 הגיע אפרים מתוניס והודיע, שה-B.D. החליט שעליי לעלות בקרוב, כי חשוב שגם התנועה באלג'יר תהיה נציגות בגרעין. באותו זמן לא הייתה לי עדיין בגרות אזרחית (על פי חוק), כך שלא יכולתי להוציא דרכון. גם לא יכולתי להינשא בנישואים פיקטיביים: כאזרחית צרפתית, בשני המקרים הייתי זקוקה להסכמת ההורים.

כשפניתי לראשונה אל הוריי, תשובתם הייתה חד-משמעית: 'לא בא בחשבון!'. כשאבי סירב אפילו להסכים להגשת בקשה לדרכון, הודעתי שאני פותחת בשביתת רעב. הייתי חייבת לשבת ליד שולחן בכל ארוחה, וביום השלישי התעלפתי. הוריי "נשברו" ואבי התם על הבקשה.

מאתר שדרכוני איתר להגיע, התחלתי לדאוג, כי ידעתי שספינה בשם "Lima" עמדה לפקד את נמל אלג'יר, בדרכה לחיפה, ולהעלות על סיפונה קבוצה גדולה של עולים מכל קצוות צפון-אפריקה. נפגשתי עם הפקיד הממונה על הנפקת הדרכונים, ושאלתי מדוע שלי מתעכב. תשובתו הפתיעה אותי: 'למה את רוצה לצאת לגלות?', ומיד ענית: 'כאן אני בגלות'. והוא בשלו. הבנתי הכל: יש קשר בינו למין אבי. סופו הטוב של הסיפור: דרכוני ניתו לי ולא אאחר לאונייה. העברתי בחשאי בגדים וחפצים אישיים לידי חברי

ההפלגה, כשכבר נודע להוריי שדרכוני בידי, הם סוף סוף השלימו, וכך נהייתי לרווקה הראשונה
נה לגרעין. למחרת כל המשפחה ליוותה אותי לנמל, גם כל חברי התנועה מאלג'יר וחגרעין מתוניס
זה עדיין לאפשרות נסיעה), היו שם. כשעמדתי כבר על הסיפון, נוגש אליי חבר מקבוצת עולים
תיים מאירופה, ולחש באוזני שיש אפשרות להעלות שני עולים סמויים, ללא תעודות. מיחרתי
ר זאת לחברי ה-B.D. באלג'יר, וחשבתי למי לפנות - הרי כל אחד מחברי התנועה רצה לעלות.
בחרתי ב'זאק אדס ובבר סעדון ז"ל.

גם נמשכה יותר משבוע, וכשהגענו לנמל חיפה הרגשנו כאילו חזרנו לאלג'יר: מצד הים מפרץ חיפה
ך דומה למפרץ אלג'יר, עם הגבעות הירוקות מסביב, כל כך יפה, כל כך מרגיש

מהאונייה ועברנו לשהייה של שבוע ימים במחנה העולים עתלית.

ין לציון, שיחד עם הקבוצה מאלג'יר ישבו באותו זמן בעתלית דן ותמר שמלה מהתנועה בתוניס
יצח חברים ממרוקו. כולם היו אמורים להגיע לגרעין בית השיטה, אך אף קבוצה לא ידעה על
יות שתי האחרות באותו מחנה.

צת המרוקאים עלתה מאלג'יר באותה אונייה יחד עם רות, ז'אק ובבר, אך לא נוצר כל קשר ביניהם
ההפלגה. דן ותמר הפליגו מאלג'יר יום קודם, בספינת תובלה של תיל הים הבריטי, אזרחים יחידים
של חיילים וחילות אנגליים. למעשה, הם השתייכו לגרעין מתוניס שהמתין לעלייה מאלג'יר, אבל
ר הריגה המתקדם של תמר הוחלט להקים את עלייתה כדי להבטיח שהיא תלך כבר בארץ.

ית מצבה הקשה של התנועה, הוחלט בקיץ 1945 על שליחת קבוצה גדולה של חברים לארץ. יצאו
ב לעשרים חברים ברכבת מתוניס לאלג'יר, והם נתקעו באלג'יר לשלושה חודשים: האונייה המצופה
הגיעה (סיפורם מסופר במפורט במקום אחר (עמ' 165).
הגיעו בטיסה לקהיר ומשם ברכבת לארץ, דרך קנטרה, בימי חג החנוכה. הם חועברו למחנה עתלית,
חזרו ממנו כעבור ימים אחדים, ועוד תספיקו לקחת חלק בתהלוכת ההצדעה להסתדרות בתיפה.
ום, בערב - לבית השיטה.

קבוצה המרוקאית

ירוף של הקבוצה מהתנועות במרוקו לגרעין בית השיטה, היה פרי עבודתו של אפרים. היא נתנה
טוי מעשי לשתי שאיפות של "צעירי ציון": להיות בפועל גרעין צפון-אפריקאי, הבנוי מעולים משלוש
זרצות, אך לא פחות חשובה הייתה הכוונה לקלוט עולים שאינם דווקא חברי "צעירי ציון". הסיסמה
יתה, שבכל מקום הגרעין חייב להיות מרכז משיכה לכלל הנוער היהודי בצפון-אפריקה.

זופו של דבר, הקבוצה המרוקאית מנתה בין שמונה עשר לעשרים חברים, בלי אף בת אחת.

חק אברהמי נזכר:

זמגש עם המרוקאים היה לנו חוויה גדולה מאוד, ובו-זמנית כשלון גדול. ייתכן שהדבר היה
לתי-נמנע לאור הרקע החברתי השונה והעובדה, שבאנו מתנועה חלוצית מהפכנית - והם באו
תנועות שעיקר תוכנן היה לימוד השפה והתרבות העברית ועיסוק בפעילות גופנית, בספורט
ייחודי לזו הייתה מגמולות שונה.

אלינו היה להם יתרון גדול בידיעה עברית, ביניהם היו חברים, כמו אליעזר אביטן או אלי מויאל, אשר
שלטו בשפה והוכיחו זאת הן בשיחות והן בכתיבה. הם גם עלו עלינו מבחינת הרקע הדתי והמסורתי
שלחם.

במובנים אלה היינו תוספת כוח מהותית לגרעין. מאידך, מבחינת ההרכב החברתי, רמת ההשכלה והרקע
הכלכלי, רובם (לא כולם) היו רחוקים מאיתנו. חברי "צעירי ציון" הזדהו עם הדרך האקטיביסטית
המובהקת של הקיבוץ המאוחד. החברים ממרוקו היו רגועים יותר, זהירים בצעדיהם, ולא פלא שבסופו
של תהליך מצאו קרבה והבנה אצל חברי מפא"י בבית השיטה. לא השכלנו למצוא איתם שפה משותפת
במקום זה המוצהנו איתם מחוץ התנאים-החדש-סבלנות.

בסופו של דבר הם פרשו מאיתנו. יצאו לעצמאות ליד רעננה, ובהמשך הלכו חלקם לקיבוצים כמו
זורות, ניר עם וברור חיל, אחדים אף הגיעו לקיבוץ הדתי. היה תמיד נעים לפגוש אותם מדי פעם
ולחיוכה עד כמה הם נשארו דבקים בדרכם הרעיונית והפוליטית שהיא באמת שונה מדרכנו. נדמה לי,
שהיום איש מהם לא נשאר בקיבוץ. אני מאוד אהבתי אותם, מאוד התפעלתי מהעברית שדיברו, ומאוד
הערכתי את תמימותם האישית.

אכן, לחברים ממרוקו חסר הרקע התנועתי-מהפכני, שהיה לחברי "צעירי ציון". אנחנו היינו גרעין של
בנים ובנות יחד, היינו משוחררים מבכלי עבר ומסורת. לא הסתדרנו את המוצא והשורשים שלנו, אך
פנינו לעתיד חדש ושונה.

אפילו נושא שנראה לנו מובן מאליו, כמו שוויון בין בנים ובנות ושיכון מעורב באוהלים, חדשים אותם,
לפחות בראשית צעדיהם בגרעין. במובן מסוים חטאנו: חסרה לנו הסבלנות להקנות להם באופן הדרגתי
את הערכים המהפכניים שלנו. אך ייתכן שעל רקע המתח הרעיוני, אשר כבר באותם ימים פילג מבפנים
את חברי הקה"מ, לא היה מנוס מפרישתם מהגרעין לקראת יציאתו לעצמאות. כדברי אלי מויאל לצביה
במפגש באר שבע: "ישארה סימפוניה בלתי-גמורה בין הקבוצה המרוקאית לקבוצת רגבים", והדברים
נאמרו באחדה ובנוסטלגיה.

בנוסף על כל מה שנאמר עד כאן, עלתה עוד בעייה שתדמה לניכור המסוים ששרד בין חברי "צעירי ציון"
לבין החברים ממרוקו, והיא בעיית המטבח הכשר.

המטבח הכשר בבית השיטה

קבלת הגרעין לבית השיטה הייתה מותנית בהקמת מטבח כשר נפרד, וחדבר התקבל על דעת בית
השיטה. ההתנאה הזאת נבעה מיסוד תשוב של תפיסת "צעירי ציון". במאמר שכתבה נדיה (מקן) פרנקו
בסוף 1945 עבור "Notre Parole", עתון "פועלי ציון" היוצא לאור בפריס, נכתב בין השאר:

"התנועה פתוחה לכל יהודי צעיר, הרוצה לחגשים ולהצטרף בארץ לגרעין הצפון-אפריקאי. היא מבטיחה
לו-סובלנות מלאה לגבי השקפותיו. היא מגשימה סינתזה והרמוניה בין צעירים היוצאים מכל השכבות,
בעלי מגמות שונות... יש בתוכה חברים בעלי דעות פוליטיות שונות, חברים דתיים ולא-דתיים.
התנועה נקטה עמדה של סובלנות מוחלטת ומאפשרת לכל חבר חופש מצפון וסיפוח אמונתו."

שולה (שולמית בלאיש) אלעל מתארת את המטבח הכשר:

המטבח הכשר היה מקום שבו חברים ממגמות שונות, דתיים ולא-דתיים, חגגו יחד את החגים והמסורות.

ה סוניה מבית השיטה, בתו של רב, וחיו שלוש 'משגחות' - אסתר, תמר ואני. כלי האכילה היו ז ומסומנים. האוכל היה מאוד טעים, ולא פעם תברים הזמינו את עצמם לאכול איתנו. מאידך, לא חברים ראו בעין יפה את הפינה שלנו, למרות שהייתה נקיה, מסודרת, ממש יפה, ולדעתי לא עץ לאף אחד.

זאת קרו תקלות מדי פעם: יום אחד ביקשו מרות, שמקום עבודתה היה מטבח הילדים, לתת זים עזרה במטבח הכשר. סוניה הסבירה לה מה לעשות, אך רות עדיין לא הבינה עברית כראוי."

פה ומתארת רות:

זיישתי להגיד שאינני מבינה בדיוק מה שרוצים ממני. בדברנו סוניה שמעתי מדי פעם את חמלים "ר"בשר", אך מסביבי לא ראיתי לא חלב ולא בשר. כטנשארתי לבד, החלטתי להתחיל בשטיפת 'ס. היו שתי ערימות, מימין ומשאל, הכנסתי את הכל לכיור הגדול, סיבנתי, שפשפתי, רחצתי היטב: אתי לייבוש, כפי שלמדתי במטבת הילדים. הייתי שמחה שסיימתי ועשיתי 'מה שביקשו ממני'. ויניה חזרה, כמעט התעלפה. בעזרת יצחק שתירגם, נודע לי לראשונה על ההבחנה בין כלים חלביים יים, ועל התטא הגדול שחטאתי..."

ז התקיימה אסיפת גרעין סוערת במועדון בנושא המטבח הכשר, ובסיומה קם חבר מהקבוצה וקאית, שלא הבין איך אפשר להיות יחד עם גויים כמו רות ותבריה, ארז את הפציו ועזב את נכ. כמה בודדים עזבו בימים שלאחר מכן מאותה סיבה. לנותרים נשאר טעם רע, אשר לא הקל על נרבותם לתברי התנועה."

זיתה זאת התקלה היחידה. על ליל הפסח מספרת שולה:

ותו יום החברים נרתמו להכנת הסדר: ניקו את תדר האוכל, סידרו את השולחנות עם מפות ייות, קישטו את האולם, הייתי בטוחה שמתכוונם לסדר כדת וכדין. ואמנם, בערב כל החברים נסו בתדר האוכל בבגדי חג, התיישבו ליד השולחנות עמוסי המצות והיין, קראו הגדה שונה מזו ענו, 'בירכו' על המצות, הרימו ושתו כמה כוסיות יין; הכל נראה בסדר גמור.

זום נדהמתי: הוציאו וחילקו לחם על השולחנות. רצתי לאסתר ויחד הדענו, שאיננו יכולים להמשיך יד ולאכול משולחן שיש עליו לחם. אז הוצע לנו לאכול בתדר האוכל של הורי החברים, אשר התנהל זי כל כללי הכשרות המדשים בפסח, וכך היה עבור חלק מחברי הגרעין."

נר און מוסיפה באותו עניין:

ט חברים שלנו נשארו בפסח בתדר האוכל של ההורים. ראשית, הייתה בינינו לבין ההורים מחיצה של היינו כל כך צעירים לעומתם ומרקע שונה כל כך. גם האוכל לא התאים לנו: לא היה כל דמיון בינו האוכל המסורתי שלנו בליל הסדר ובימי הפסח. לא הכרנו את מרק חסלק עם ביצים בפנים, ירשט', לא הכרנו את הכופתאות מקמח מצות, 'הקניידלך', ולא היינו רגילים לאכול 'עפילטע פיש' ר מנה חגיגית של החג."

ש או חדשיים אתרי פסח נשארו מעטים בלבד לאכול במטבח הכשר של הגרעין. רוב החברים מצאו ז והסתפקו באוכל צמחוני, ומי שלא הסכים לכך יכול היה להצטרף להורי החברים. פינת המטבח ולה, הרשת המפרידה נפלה, חברי הגרעין מצאו עצמם אוכלים יחד עם שאר חברי בית השיטה.

ותר מעידה על עצמה שאולי בנקודה זו, כתוצאה מסגירת המטבח הכשר, התחיל אצלה התחליך של נרחקות מהגרעין, שסופו היה העזיבה לעיר.

זרי הגרעין בבית השיטה

זרי שבועיים ימים של מגורים זמניים בלול עופות שעמד ריק, הגיעו האוהלים, אוהלי Marabout וליס, עם עמוד במרכז ושוליים מסביב. המחנה הוקם בצורת מלבן, ובקצותיו עמדו שני צריפים או, תר דיוק, שני קרונוט רכבת מעץ. אחד שימש מועדון, בשני גרו אורח ושושן סהן. החברים ביקשו צמוד על דפוסי חיים חלוציים, לא רצו קו השמל לאוהלים! הם חשבו שעששית נפט הולמת יותר את קרינתהים:

ספרת אודט (סג) ברגס:

רנו שלושה באוהל - חברה בפנים ושני בחורים מהצדדים. מאחר שלחברים המרוקאים לא היו בנות, זרכב היה בדרך כלל: בחורה אחת, בחור מ"צעירי ציון" ובחור מרוקאי. מי שהיה גבה-קומה, ישן עם וצת רגליים בחוף. בתנאים כאלה, בשביל בחורה להתלבש או להתפשט, הייתה משימה לא נעימה, אם א בלתי-אפשרית. בנושא זה יש לכל בת רווקה סיפורים משלה...

ף על פי כן לא היו לנו תלונות: ראינו שחברי בית השיטה לא היו - למרות הוותק שלהם - יותר פונקים מאיתנו. גם אצלם היה מחסור בדיור מסודר. קבוצת חברים היו מחלקים ביניהם מספר אוהלים נריפים, ולמען השוויון היו מתחלפים ביניהם כל חצי שנה - ללא מלח של צער וחרטה, כדבר המובן אלינו.

זר לי גם, שבגליל סערה כל האוהלים התמוטטו על דייריהם, והמחנה הוצף מים ובוץ. חברי הקיבוץ קחו אותנו ללון אצלם בבית ער שהמתנה הוקם מחדש, ועשו זאת עם הרבה דאגה ונועם.

ול חיי הגרעין בבית השיטה

זמן ההוא נראה לנו בית השיטה כקיבוץ עשיר ומסודר. היום אנחנו יודעים עד כמה היה צנוע וקפדן: חלוקת המעט שהיה לו. בל נשכח, שעד בואנו לא היו אפילו מים חמים במקלחת הציבורית בכל עונות ושנה. רק זמן-מה אחרי שהגענו הם סידרו מים חמים, ומישהו לחש לנו שזה מתוך התחשבות בנו, כדי להקל על קליטתנו. איננו יודעים אם ההסבר נכון, אבל העובדה זכורה לנו והיא מעידה על צניעות רמת זחיים שלהם.

זמנעים שלנו עם בית השיטה לא היו תמיד קלים, אך בדרך כלל הם התקיימו באווירה טובה, מתוך בבור הדדי. אם מדי פעם היו התנגשויות קשות, הן לא קלקלו את השורה.

אם התחייבנו בבואנו לעבוד ולתת את כל כוחנו לצרכי המשק הקולט, הרי גם לבית השיטה מצידה היו התחייבויות כלפי הגרעין, ולא תמיד גילו הבנה מספקת לשני הצרכים אשר נראו לנו תיוניים: לימודים, לרבות עברית - ואימונים בנשק כחברי ה"הגנה". אנחנו דרשנו לקיים את הלימודים והאימונים בצורה קבועה ומסודרת, על פי לוח זמנים קבוע. הקיבוץ ביקש לעשות זאת על פי צרכיו ונוהותו: בימי גשם ובמים שלא היה לחץ בסידור העבודה של המשק, לא תמיד ירד גשם כשרצינו ללמוד, לעומת זה כל ימות

הייתה לנו רגלינו המוגדלת

זמן ויכוחים מהני לומדים, וחברי בית השיטה נמצאו כל הזמן בתלבטות בין דאגתם לגרעין לנאמנותם לצרכי המשק. על פי רוב (ולא תמיד בלב קל) הם העדיפו את צרכי המשק. מצידו כעסנו אך גילינו הבנה, ואחדים מתוכנו כיבדו את החלטת המדריכים וראו בה נאמנות לערכי העבודה והקיום, שקודמים לכל.

אבל פעם אחת הגענו להתפרצות: נקבעו מדאש ימי אימונים וציפינו לחם בקוצר רוח. והנה ערב חיום המיחל מודיעים לנו על ביטול התוכנית, מסיבות של צרכי המשק. זאת לא הייתה הדחייה הראשונה, והפעם תחלטנו: 'זי, אין לקבל זאת'. התקיימה אסיפת גרעין סוערת בהשתתפות המדריכים. שני "חמוסקטרים" של הגרעין - זן וגר, הציעו לקיים 'שביתה' כדי להגן על זכויותינו. כולם היו בדעה שצריך תגובה בוטה, אבל עד כדי שביתה - זה נראה מוגזם ומחוץ לכל מדרגה. אמר בן ציון אסף: "גד מי אתם שובתים, חברים? השביתה היא נשק לגיטימי של הפועל נגד בעל הבית הקפיטליסטי שלו, ואתם מציעים לשבות נגד בית השיטה, נגד משק פועלים אשר עובדים קשה לפרנסתם?"

אכן, ההתלבטות הייתה קשה לכולנו, ואו עלתה הצעת פשרה: מי חץ ישבתו לבדם - בשם כל הגרעין. החצעה התקבלה בדוב קולות דחוק. כך היה למחרת: מי לא עבד בלחץ, דן לא יצא לשדות המספוא. על כך זכינו ביום השביתה למשפטו המפורסם של בן ציון באסיפת הגרעין: 'היום, בגלל הברכים מי דון, שדות לא נזרעו בעמק יזרעאל'.

היום, כדיעבר, הסיפור נראה פיקנסי, אולי אף ילדותי, אך תהיה זאת טעות חמורה להתייחס כך לאירוע. עבור חרבה חברים וחברות, הקושי בקליטתם לא היה העבודה, אלא דווקא השפה, הוסר היכולת לשוחח וליצור קשר עם הסביבה החדשה, שכל כך רצינו להיות חלק ממנה. היה לנו דגם להתייחסות ולחקיקי: ההמשרה המגויסת של הפלמ"ח, ה'סיצניקים', צעירים כמונו. פגשנו אותם בעבודה ובשבילי המשק, וחרגשנו שרובנו רחוקים מהם: באנו עם מטען של זכרונות עבר, של ימי מלחמה, של הסביבה היהודית-גלותית, של כל החלומות שרקמנו לקראת העלייה. הנה הגענו - ומחסום השפה והמנטליות השונה מקשים עלינו את יצירת הקשר עם בני גילנו, צעירים המשותתרים ממשקעי העבר. מצידם, הצברים מהפלמ"ח לא עשו מאמץ מיוחד להתקרב אלינו.

בבעיה זו של שוני וריחוק, מספלים גם דבריה של צביה (ברמי) שזח:

'לא נוצרו יחסים בימינו לבינס: בתור אנשים שבאו מהגלות רצינו מאוד להשתנות ולהידמוח להם, להזדהות איתם: בהרפעה, בלבוש, בצורת הדיבור, בחופשיות ההתנהגות. רצינו גם כמוהם להיות אנשי הגנה וביטחון. קיווינו שבקרב, באחד הימים, יקבלו אותנו לפלמ"ח. זה לא קרה - ללא ספק גם באשמתנו. אבל הם לא באו לקראתנו והסתכלו עלינו מתוך התנשאות ורגש עליונות. הם היו במשק לפנינו, היה להם נסיון בעבודה, הם שימשו לנו מדריכים גם בקפא"פ וגם בנשק חם, אך לא יותר.

זכור לי נסיון של מסיבה משותפת עם ה'סיצניקים'. היינו באולם אחד, אך עמדנו כשני מחנות זה מול זה. הייתה בינינו זרות, לא נוצר שום קשר. היה לנו יותר קל להתייחד עם הגרעין הרומני של יוצאי מחנה החשמח בוכנוואלד: גם הם היו עולים, גם להם קשיי שפה, גם הם נאלצו להתמודד עם קליטה בעבודה, גם הם היו זקוקים לאימוני הגנה בסיסיים. בקיצור, היה לנו על מה לשוחח במשותף. אבל, כידוע, הם התקבלו לפלמ"ח, ואנחנו לא. על כך יסופר בהמשך."

בעברית, ושני חלחילים שעליהם התנסונו היו 'יוח גדולה באח' מאת יואל פלג, ו'אנשי מפלוב' מאת אלכסנדר בק, אשר עברו מיד ליד כל הזמן. השיא היה בשתחלטה, שבאסיפות הגרעין נדבר רק עברית. לחלק מאיתנו לא הייתה כל בעייה עם ההחלטה הזאת, אצל אחרים סעדו חרותות - ובכל זאת ההחלטה עמדה במבחן. כולם השלימו איתה, ורק במקרים בודדים ועל פי אישור מראש, ניתנה האפשרות להתבטא בצרפתית".

ועוד באותו עניין מעירה רחל כהן:

"כשבאסיפה היה עדיין מותר לדבר צרפתית, דיברנו הרבה על מה שבל אחד צריך לעשות, בכל מיני עניינים ובמצבים מסוגים. וכך קרה שמדי פעם דווח ואני אמרתי: כל חבר צריך לעשות כך וכך. בצרפתית זה נשמע ככה: chaque haver doit faire ceci, chaque haver doit faire cela (שק חבר דואה פר ססי, שק חבר דואה פר סלה...). סיומקה המדריך היה נוכח באסיפות אך לא ידע מלה צרפתית, והוא הבין את הנאמר כפשוטו, על פי הצליל העברי".

הנה סיפורו של אברהם צרפתי, הוא פטי, המתייחס לאימונים: "יצאנו פעם לא"ש לילת. המדריך היה אורי סימון מה'טיצניקים'. הוא לקח אותנו לתרגיל התמצאות בלילת ליד גבעת המודה. כשהגענו למקום, הסתדרנו במעגל כשאורי במרכז, הפנינו לו גב, כך שכל אחד פנה לכיוון שונה, ואז הורה לנו להתרחק, אש איש לכיוון שלו, עד שנשמעה שריקה, ואז כל אחד ינסה לבד לחזור לנקודת המוצא שלו.

התרגיל התחיל. התרחקתי, התרחקתי, ושום שריקה לא שמעתי. בתוך תוך ממושג המשכתי להתרחק עד שבשלב מסוים חשבתי שזה מוגזם, והחלטתי לחזור לנקודת המוצא, למרות שלא שמעתי שריקה. הייתי לבד, כל חברי הגרעין נבלעו בתוך הלילה כאילו אינם כלל.

הלכתי בשטח השומם ולא מצאתי שום דבר: לא מרכז עגול, לא אורי המדריך וגם לא אף חבר גרעין. לא נבהלתי: בתור צופה מניסח בעבר ובעזרת מערכת הכותבים כבר אגיע בחזרה לבית השיטה. בחדר האוכל, מקום המפגש המוסכם, לא מנשתי איש. הבנתי שכולם מחפשים אותי. התביישתי לתזור לאוהל, התיישבתי על ספסל עץ ליד שולחן, הנחתי את ראשי על היד ונרדמתי.

לא הרגשתי מתי כולם חזרו, אך אני זוכר את קריאות השמחה כשמצאו אותי, ואת נחת רוחו של המדריך, אשר לפני כן לא ידע להסביר שבתקופה של מאורעות ובסביבת כפרים ערביים, עמד לחזור עם חניך אחד פחות".

והנה מתייחס פטי גם לנושא אחר, לא פחות חשוב:

הגרעין במבחן העבודה

"כל מה שנאמר עד כאן מעיד על הקשיים, שעמדו בדרך קליטתנו בקיבוץ ובארץ. אך המבחן האמיתי של כולנו היה מערך העבודה. אותם חברים, אשר סבלו מאי-דיעת השפה ומחסור האפשרות ליצור קשרים עם בני הארץ, גם הם ידעו שהמבחן האמיתי הינו בשטח העבודה. לאמיתו של דבר לא הופתענו מן הקשיים: כצעירים, חלקנו סטודנטים, חלקנו פקידים או בעלי מלאכה זעירה, ידענו שהעבודה בארץ כרוכה במאמץ פיזי שלרובנו היה חדש. עוד בתנועה, השליחים הזמירו אותנו".

או במסעיים. שלא לדבר על מכת ה'בדחשי', אשר לא פעם שברה את גב הגמל הצפון-אפריקאי.

אך לא רק בשדה היה קשה. חברים שעבדו בניין, בתקופה שכל יציקות הבטון נעשו בעבודת ידים, חזרו בערב עם כתפיים כואבות וגב שבור. ואם כל זה לא מספיק, נזכיר שמיד עם הגיענו לבית השיטה, שני חברים (ואתר כך לא פחות משלושה) עברו יום יום במחצבה שלרגלי הגלביע, הם חזרו משם באפיסת כוחות.

התקופה הקשה הזאת של הסתגלות לעבודה פיזית ארכה מספר שבועות או מספר חודשים, לפי שהעבודה הייתה מאומצת פחות או יותר ולפי כושרו או מוגבלותו של כל חבר. כעבור חצי שנה, לכל היותר, הרגשו כולנו את עצמנו "מושלמים" בכל המובנים. מעל לכל אלה למדנו להיות אנשים אחראים במקום עבודתנו: להגיע בזמן, לעמך בציפיות של רכז הענף, ללמוד מהשיגאות ולא לחזור עליהן, לחזרות עם חברות העובדים של הענף.

זכינו לעבוד בכל המקומות הקשים: היינו צעירים, וחלק מאיתנו חשבו שמנצלים אותנו. מתוך עייפותנו ומאבקו האישי של כל אחד מאיתנו בענף לא ראינו מיד שמיטב חברי בית השיטה עברו קשה כמונו ואף יותר. היום אנו מעריכים את זה, כי בדרך הקשה הקנו לנו אנשי בית השיטה את ערכי העבודה הבסיסיים.

אחבנו את שעות בין הערביים במתנה שלנו: היה שקט מסביב, כי רובנו רבצנו על מיטות הסוכנות, חלקנו בכרי עבודה ולפני מקלחת. ישנו שנות ישרים של אנשי עמל, סחוטים אך מרוצים מיום עבודה שעבר בשלום.

מלוגת העבודה בסדום

"באפריל 1946 בדרשונו ע"י מזכירות הקיבוץ המאוחד לתרום את חלקנו בקיום פלוגת כיבוש העבודה: לשלוח שני חברים לתקופה של שנה. הגרעין נענה בחיוב. ראשון יצא משה (חבנו) ארנון, ואחריו אריאל (עטל) אילת - עד גיוסו לפלמ"ח, וצבי שדה בסוף.

התמחדות החברים עם תנאי העבודה והאקלים בים המלח הייתה קשה ביותר. הם עבדו שלושה שבועות רצופים ללא שבתות, ובשבוע הרביעי באו לתופשה בגרעין כדי להינפש ולאסוף כוחות חדשים לפני שובם לסדום. לפעמים, מרוב חשישות ויתרו על הנסיעה לבית השיטה. חברינו עמדו בתנאים אלה והביאו כבוד לגרעין. הם שותפו בפעילויות בסחומות, שנערכו בסביבה, ורכשו ניסיון צבאי ששימש אותם מאוחר יותר.

הגיגת יום ההולדת השני

לקראת סוף חודש יוני 1946 עמדנו לציין את יום הולדתו השני של הגרעין בארץ. רצינו קדם כל לעצמנו, אבל גם למלוים שלנו בבית השיטה, במזכירות הקיבוץ ובמוסדות ההתישבותיים - לערוך סיכום ביניים של מעשינו עד אז, ולקבוע באופן ברור לכולם, שבהתאם להחלטת התנועה בצפון-אפריקה ושאיפת הגרעין בארץ פנינו להתישבות חדשה.

חיתה אפילו מחשבה, לבצע את תכניתנו בדרך של הכשרה מגיסת במסגרת הפלמ"ח. אולם לצד החלק

זמר הארוחה התכנסנו במועדון. על הקירות עמדה תערוכת תמונות של תולדות התנועה והגרעין. שירה פרצה, ואחר כך מקהלת הגרעין חופיעה וביצעה שירים, שליוו אותנו מתחילת התנועה. לאורחים ולקה חוברת אשר הוצאה במיוחד לקראת תג השנתיים. קראנו פרקים אחדים מתוכה, סיפרנו על צמנו, ולסיום בידך אותנו מוזכר בית השיטה, משה קשתי.

וגש כיבוד קל, ותוך דקות כל העוגות והמתקים נעלמו מעל השולחנות. כל הציבור החמן למסיבת דיקודים בחדר האוכל של המשק, כשההורה פרצה והתלהסה וחיברה בשרשרת אחת צעירים וחתיקים, רגשנו שאנחנו כבר 'שייכים' לאותם חיים שיתופיים, שכל כך שאפנו לחדור לסודם. לאט לאט, מאוחר ל חוך הלילה, התמזרו האגפים והתכוננו לשנת שבת ארוכה ומתנה. אך זה לא קרה...".

השבת השחורה" ומחנה רפיח

אמצע הלילה עבר חבר בית השיטה מאוהל לאוהל, העיר אותנו, ביקש שנתלבש מחר ונתרכו ליד המועדון. לשאלתנו "מה קורה?", הוא הסביר שהצבא הבריטי מקיף את המשק ומתכונן לפרוץ פנימה. ואחר יותר צילצל פעמון אזעקה להעיר את כל החברים...

מספרת שילה אלעל:

בדמי לנקודת ההתכנסות קראה לי חברה לבוא איתה למחסן תבגרים לפעולת דחופה. נלחית אליה התחלנו, יחד עם עוד כמה חברות, להסיר מבגרי חברי הפלמ"ח את הסימון המיוחד. ציידו אותי בסכין לוח ועבדתי במרץ. כשסיימנו, הלכתי עם שאר החברות למקום ההתכנסות.

ינתיים ניתנו הסברים והוראות התנהגות לכל האוכלוסייה, שעמדה ליד המועדון: הבריטים מחפשים שק ואנשי פלמ"ח. הם פועלים בו-זמנית במספר קיבוצים, כולל עין חרד השכנה. לרשותם סניקים, זכונות יריה ושירותיות רבות, חרבה חיילים וציוד. אין להתגרות בחיילים, צריך לנהוג התנהגות פסיבית, לא להדהות בשום אופן, ולכל שאלה לענות: 'יהודי - ישראלי'. מומלץ לשיר יחד, ולהראות לחיילים שאינם מפחידים אותנו.

אזרח יותר חופיע נוסף מטעם ה'הגנה' וביקש שכיתת הכוננות מקרב הגרעין, אשר עברה אימוני שק, תצא בפיקודו לעזרה לעין חרד, שם נשמעו ידיה ויש כבר חלל אחד.

את המשך הסיפור מביא דן קריב:

יצאנו שנים עשר חברי גרעין עם עוד שמונה מבית השיטה. לכל אחד נתנו מקל. עד היום לא ברור במה רצו שנעזרו עם מקלות מול נשק תם. הלכנו דרך השדות, כי בכביש היו מחסומים. הלכנו ולא ראינו אף חייל בשטח. מכיוון הכפר הערבי קומי הגענו לגדר עין תרד, ואז פתאום חופיעו מכל עבר חיילים בריטיים עם נשק ביד והקיפו אותנו.

על פי המוראות המוקדמות, ישבנו במקום וסירבנו להתפנות ולענות על שאלותיהם. הם הכניסו כדור לקנה - ולא זזנו. הרכיבו כידונים וכיבדו אותנו בדקירות חדות במקומות הרגישים. לפי הוראה פנימית קמנו והתחלנו לנוע בכיוון כביש העמק, תוך שירת 'התקווה', 'תחזקנה', ואפילו 'האינטרנציונל'. החיילים חבוכים ליוו אותנו אל מעבר לכביש, לתוך מכלאה מוקפת גדר תיל וקצנרסינה."

והתקדם לאיטו לכיווננו. קיבלנו הוראה לא לזוז והמשכנו לעמק. הטנק היה קרוב מאוד ותמשיך לנוע. ההרגשה הייתה לא נעימה בתחלט, כי חשבתי שהמשרדים הזהיעו מסוגל לעלות עלינו, אבל הוא עצר ולא דרס אף אחד. העבירו אותנו למכלאות, בחורים לחדד ובחורות לחד. התחלנו לשיר - פעם אנחנו, פעם הבנות. החיילים היו נדהמים."

לטיפול מיוחד באותה שבת שתורה זכה שושן כהן, בתור צעיר, חסון, עם עוד כהה במקצת, בדיוק סיפוס אופייני של פלמ"חניק. מההתחלה הבריטים אסרו אותו עם עוד מספר צעירים, שנראו גם כן כמו פלמ"חניקים מובחקים. שושן היה כלא באגף מיוחד, מהד ואתו חבר שני מחגרעין, יעקב בן זמרת, מחקבוצה המדוקאית. הם וחבריהם באותו אגף היו צפויים לחקירה רצינית יותר, אפילו אלימה. קיבלו הוראות: עם כל נגיעה, ותהיה זו הקלה ביותר, מצד החוקרים, להקים צעקות אימים, כאילו פושטים מהם את העור. הם עשו יותר: עוד לפני שנגעו בהם, צעקו. הג'נטלמנים במדים לא ידעו איך להתמודד עם התופעה.

בסיכום, היינו שמונה עשר חברי גרעין בידי בריטים. לפנות ערב העלו אותנו על משאיות, ובדרכים עקיפות העבירו אותנו למחנה עתלית. שם נשארו שבע ימים. באותו פרק זמן ניסו לחקור חלק מאיתנו, אך התייאשו מחר מאוד ויתרו על הרעיון, לאור התשובה החזרת תשנית: 'יהודי - ישראלי'.

במשך כל עת שהותנו בעתלית, לא הרגשנו מבודדים אף לא לרגע. כל הזמן אנשי ה'הגנה' עברו בין האגפים השונים ולחשו באוזנינו הוראות התנהגות ומלות עידוד, תחת אפס של הבריטים וללא ידיעתם, כמובן. הרגשת השייכות לציבור מאודגן ובעל תשיה ליוותה אותנו, נטעה בנו שקט ובטחון. להתנהגות כזאת הבריטים לא היו רגילים.

כעבור מספר ימים העבירו אותנו למחנה מאסר ליד רפיח, קרוב לגבול המצרי. שם חילקו אותנו בין חצרות שונות, כל חצר סגורה ברשת ברזל עבה ותוסי תיל. בין חצר לחצר - דרך רחבה שבה סיירו השומרים הבריטיים, ברגל או בג'יפים. הם נמנעו ממגע איתנו. גם אנחנו התחמקנו מהם.

מספר חברים מבוגרים ובעלי ניסיון התחילו לארגן את החיים בתוך הבלוק ולהכניס בו סדרים. היום התחיל בהתעמלות בוקר משותפת, אחר כך הפך המחנה לסמינר לימודי מגוון: קמו חוגים לתולדות תנועת הפועלים, ללימוד עברית ושפות אחרות, לתנ"ך, ואפילו לציור. התארגנה מקהלה, קם חוג דרמטי. מהיישוב קיבלנו ספרי קריאה תפתחה ספרייה.

באמצע יולי הוחלט על שביתת רעב כמחאה על כך שאנחנו כלאים, מנותקים ממשפחותינו ומחברינו - ללא תקירה, ללא כתב אישום, ללא משפט. רצינו להשתחרר. כשהבריטים הכניסו את דברי המזון לתוך התצר, מיד אספנו אותם והנחנו אותם בחזרה ליד שער הכניסה, מבלי לנגוע בהם. עתה נמנענו מפעילות כדי לשמור על כוחנו. רק חוג אחד המשיך לפעול - תנ"ך.

ביום השלישי לשביתה הגיעה משלחת ממוסדות היישוב ובראשה הרב הראשי, עוזיאל, וראש הוועד הלאומי - יצחק בן צבי. הם הורו לנו להפסיק את השביתה. הרגשנו מאוכזבים, אבל נכנענו לסמכותם וחזרנו לשגרת הפעילות והלימודים.

זכינו למספר ביקורים: זכור ביקורה המרשים של תנת רובינא. היא עמדה באמצע דרך הפיסחול, בין שתי חצרות דמלחה המיוו המרות ושיחה לרועה ביליו. רב ויירה דמלחה רב על חצרותיה

המחיר של כפר סבא, מול קלקיליה, במרחק מאות מטרים בלבד מכפר סבא הערבית.
מאחר שידענו עוד קודם לכן שאזור כפר סבא ורמת הכובש רגיש מאוד ומועד לתקריות דמים חוז ונישנות, קיבלנו את ההצעה בהבנה, כי היא ענתה, לפחות חלקית, על שאיפותינו. מזכירות הקי היתה מתואמת עם המוסדות המיישבים ותמכה בהצעה.

כאלוה לגרעין לקראת היציאה לעצמאות, נקבע אהרון רייכמן מגליל-ים. באחד המפגשים הראשונים מנה לאסיפה וביקש שנוציע שם לגרעין, שיחיה בעתיד גם שם הקיבוץ החדש שנקים. שוחחנו על הנו משהו הציע באסיפה 'היורה' והסביר: הגרעין שלנו הינו רק התחלה והבטחה להמשך העלייה הגד שתבוא מצפון-אפריקה, ובה הוא דומה ליורה, הגשם הראשון שיורד אחרי הקיץ היבש.

בבית השיטה הייתה לכל אחד מתנה: כרית נוי מבד יוטה, רקומה בידי בנות הגרעין, עם הקדשה שמיית.

לקראת העצמאות

החברים שחזרו מרפיח מצאו גרעין שקוע בהתלבטות קשה, שהתחילה מיד אחרי 'השבת השחורה'. מזכירות הקיבוץ המאוחד חשבה שזה הזמן תנכון להציע לגרעין להתכונן לעצמאות. באותם ימים היה מקובל להציע לגרעין ההיישובי להתארגן כמעין קיבוץ קטן במחנה קיים ליד אחת המושבות, ולהוציא שם את פרנסתו באמצעות עבודות תוך בסביבה, בעיקר בפרדסים, וללמוד את חיי השיתוף דרך ההתנסות הישירה.

הצעת מזכירות הקיבוץ גרמה להתרגשות רבה. התחלנו לחשוב באופן אמיתי על המשך דרכנו, לשאול את עצמנו האם אנחנו אכן מוכנים. עם שובם של מרבית החברים מרפיח, התחילה סדרה של שיחות גרעין. לאור אירועי 'השבת השחורה' היה ברור, שהמדינה לא תקום ללא מאבק מזוין להבטחת עצמאותה והמשך קיומה. נראה לגרעין, שהתארגנות לצרכי ביטחון ומלחמה קודמת ליציאה להתיישבות.

כדוגמת הגרעין הישראלי השכן, ומתוך שאיפתנו העמוקה להידמות לו - עלתה באסיפה הדרושה להתגייס לפלמ"ח כגרעין ולהפוך להכשרה מגויסה. דרישתנו הופנתה למזכירות הקיבוץ, וכעבור זמן קצר נאמר לנו שהפנייה נדחתה. ההסבר שקיבלנו אז היה שהגרעין 'כבד מדי'. יש בו המישה וזגות ושואים ושלושה ילדים, וזה מקשה על אישורנו כהכשרה מגויסת בפלמ"ח. שנים רבות לאחר מכן שמענו ג'ד הסבר קצת שונה, מפי חבר שישב באותה ועדת מיון של הפלמ"ח: שני גרעינים מבית השיטה עמדו לבחירה - אחד מפליטי השואה, יוצאי מחנה ההשמדה בוכנוואלד, בעלי רקע מוכר לחברי הוועדה, ומולם אנחנו, שהיינו חידה בעיניהם. לכן היה 'טבעי' לגייס לפלמ"ח את הגרעין הראשון, ואותנו להועיד ליציאה להתיישבות.

היינו מאוד מתוסכלים מדחיית פלייתנו. אמנם אושר לנו לגייס חבר אחד, אשר ייצג אותנו בפלמ"ח, ואחרי דיון באסיפה נבחרו אדיאל. הוא נשלח קודם כל לפל"ח, ומאוחר יותר עבר לחטיבת הנגב והשתתף יחד איתה ב'מבצע יואב'. הוא נפצע קשה בפשיטה על משלט באזור עוג'ה אל-חפיר ורגלו נקטעה.

גיוסו של אדיאל לא פתר שום בעייה מבחינת כלל הגרעין: רצינו להשתתף במאבק הצבאי. חברים רבים התחילו לדבר על עזיבה למען התיישבות אישית לשורות הפלמ"ח, ואז באה משלחת מטעם המוסדות

על שהמקום אינו חם ורבים שצאק הינו בעל עין בסוחרים, וסם מוסרם על כל יום ביום.
כל גורניה: 'למעשה אתם יוצאים לתפקיד שהוא בעיקרו ביטחון'. הם הציעו שנצא למחנה בגב המזרחי של כפר סבא, מול קלקיליה, במרחק מאות מטרים בלבד מכפר סבא הערבית.

מאחר שידענו עוד קודם לכן שאזור כפר סבא ורמת הכובש רגיש מאוד ומועד לתקריות דמים חוז ונישנות, קיבלנו את ההצעה בהבנה, כי היא ענתה, לפחות חלקית, על שאיפותינו. מזכירות הקי היתה מתואמת עם המוסדות המיישבים ותמכה בהצעה.

כאלוה לגרעין לקראת היציאה לעצמאות, נקבע אהרון רייכמן מגליל-ים. באחד המפגשים הראשונים מנה לאסיפה וביקש שנוציע שם לגרעין, שיחיה בעתיד גם שם הקיבוץ החדש שנקים. שוחחנו על הנו משהו הציע באסיפה 'היורה' והסביר: הגרעין שלנו הינו רק התחלה והבטחה להמשך העלייה הגד שתבוא מצפון-אפריקה, ובה הוא דומה ליורה, הגשם הראשון שיורד אחרי הקיץ היבש.

בבית השיטה הייתה לכל אחד מתנה: כרית נוי מבד יוטה, רקומה בידי בנות הגרעין, עם הקדשה שמיית.
ביום או יומיים הגיע אהרון כולו נרגש ונסער וביקש לקיים אסיפה דחופה. הוא פתח ושאל בכנס: מו השם הזה 'היורה'? על מי, אם לא על החיילים הבריטיים? השבתם שמישהו יפול בפח ויאמין לה שנתנתם בפנייתכם לוועדת השמות?"

נדחמנו. ניסינו להסביר שלא הייתה לנו כל כוונה נסתרת. ביקשנו להחזיר את הפנייה לוועדה ולהתי על השם 'היורה', ואז הוא הציע את השם 'דגים'. מרוב אכזבה לא ענינו לו. חשבנו שהשם הזה לא 'ז' ולא יידבק לעולם בקיבוצנו, ולא התייחסנו לעצתו. אהרון לא התרגש, ועל דעת עצמו בלבד העביר ההצעה החדשה לוועדת השמות.

כידוע, השם הזה מלווה אותנו כבר למעלה מארבעים ושבע שנים. הוא גם נדבק בצורה זו או אחרת למקומות שבהם ישבו זמן-מה - ליד כפר סבא וליד גלעד."

האיחוד עם הקבוצה האיטלקית

הדיונים על השם נערכו בסוף קיץ 1946. באותה תקופה של סיכום דרך ובחינת מצב בגרעין, הסו אותנו בעייה נוספת: הייתה לכולנו הרגשה שלא התקדמנו מספיק בדרך שקבענו לנו מראש. נש שונים מה'סיצניקים', דיברנו יותר מדי צרפתית בינינו, התגעגענו מאוד למאכלים הצפון-אפריקאי לחג 'הגלות' כפי שהכרנו אותו בבית, ואפילו העדפנו עדיין לקרוא בחנאה ספרות צרפתית, בג 'להתענות' במאמץ לקרוא ספר בעברית. מבחינת המעשים - אם בתחום העבודה ואם בלבוש ובהו חיצונית - הרגשנו שייכים ליישוב ולמאבקיו, אך בפנים, בדרך החשיבה והרגשות, נשארנו 'גלות לא נטמענו, לא 'נקלטנו באמת'.

"יתכן שבמידה מסוימת הגזמנו בראיית החסר, ולא שמנו לב שבסך הכל רוב חברי הגרעין יושבים נ משנה בארץ. אבל הבעייה הייתה אמיתית. היינו זקוקים לדם חדש, של אנשים אחרים שמוצאם מצפון-אפריקה ושפת קריאתם אינה צרפתית. והנה בסוף אותו קיץ, ערכה מזכירות הקיבוץ מאבק בקיבוץ גבת, כנס של גרעיני התיישבות חדשים.

ג'ד שחר היה אחד החברים שייצגו את הגרעין בכנס. והנה הוא דואח ושומע בחור צעיר, גבה ק שעלה על הבמה וסיפר על הגרעין שלו:

קיבלו את הכשרתם בנבעת ברנר, והיו מעטים מכדי להתגייס. גם הם חשבו שאיחוד עם גרעין לא-איטלקי יקל עליהם את דרך הקליטה. גם הם רצו לצאת להתיישבות ולא להישאר כחשלמה לגבעת ברנר. המשלחת שלנו התלהבה למשמע דברים אלה. בחפסקה הראשונה ניגשנו אליהם, הצגנו את עצמנו, סיפרנו על הבעיות שלנו והצענו להם לבחון אפשרות של איחוד איתנו והצטרפות ליציאה לעצמאות – ובשלב מאוחר יותר להקמת קיבוץ חדש.

מציאתו הייתה זו אהבה ממבט ראשון. לא חרגנו שאצלם זה היה דומה. הם הקשיבו לדברינו בסבלנות ובהבנה, שאלו מעט שאלות וסיכמו, שיעלו את הפנייה לדיון בגרעין שלהם. הנושא עלה למחרת באסיפת הגרעין שלנו, ולא זכור לי שמישהו הביע התנגדות להצעה. בדיון בגרעין האיטלקי, על אף ההתנגדות של מספר חברי, נפלה החלטה חיובית.

למעשה, האיחוד עם האיטלקים שם קץ לקיום הגרעין הצפון-אפריקאי הראשון כגוף עצמאי ונפרד. יתרה מזו, על מנת שלא לעורר מחלוקות מיותרות, התאחדנו תחת השם 'רננים', ובשם זה התרגלנו להציג עצמנו בכל מקום.

היציאה לכפר סבא

ממשיך ג' שחר:

"לכפר סבא יצאנו כשני גרעינים: מבית השיטה יצאו עשרים ושישה חברים וחברות, ב-17.1.1947, והקבוצה האיטלקית, שמתח שבעה עשר איש, הצטרפה אלינו מחדש יולי באותה שנה. הישיבה במחנה כפר סבא לא איכזה אותנו. עד ליבוש כפר סבא הערבית וקלקיליה במאי 1948, עסקנו בפעילות בטחונית חלק ניכר מזמננו. ישבנו באמת בקו הראשון, ובכל פעם שחייתה אזעקה, תפסנו את העמדות הקדמיות.

מוקדם בבוקר, עוד בחושך, יצאה מתוכנו 'החולייה הנוודת' ובדקה את כתי האריזה ואת הפרדסים, המיועדים כאותו יום לקטיף, על מנת לוודא שאין שם אנשי כנפיות או מטעני חבלה. במשך שעות היום סירה החולייה ממקום עבודה אחד למשנהו, כדי להבטיח את המועלים מפני התנקשות בחייהם.

שני חברים שלנו, דן (שמלה) אפרת ויואל (ביסמות) פלגי, גיטו לחיל הנוטרים, לא מפני שחיו דווקא אנשי ביטחון, אלא מפני שמצבם המשפחתי הבטיח את המשכורת הגבוהה ביותר ומפני שהחזיקו באחריותם נשק במקום. במשך היום הנשק שימש את 'החולייה הנוודת', ובשעות החשיכה לאימונים, ללא ידיעת חבריטים. מאות מאנשי האזור באו להתאמן אצלנו, בהזדרכתנו. בלילות היינו יוצאים עם נשק ביד – למארבים, לאבטחת מקומות רגשים מפני פגיעה, ולסיוורים מסביב לכפר סבא הערבית. משכנו אלינו ידיות, כדי לגלות את המערך הכותות ואת עמדות החגנה של הכפר.

ב-15 במאי 1948, קיימנו במחנה שלנו את 'הכרזת העצמאות'. האווירה הייתה מתוחה, כי ידענו שימים קשים מצפים לנו וליישוב כולו.

לפני שנתיים הוזמנו על ידי ראש עיריית כפר סבא, יצחק ולד, לביקור של יחידות והוקרה. נכחו שם כמה מותיקי העיר. הם לא שכחו את קבוצת רגבים: הם זוכרים את פעילותנו הבטחונית, והם מדועים לכך

אם נסכם פרק זה, יש לקבוע שחברי הגרעין, כשלותה רצופה של תנועת 'צעירי ציון' בארץ, מילא חמימות שהטילו עליהם וענו על הציפיות. יעידו על כך דבריה של נדית, עוד לפני עלייתה, כפי שנ בעתון "Noire Parole" ב-1946:

"ידענו להחשיב את ההגשמה. לא ההגשמה של מספר יחידים המתחילים להיות תני עבודה ושיתוף, הגשמה של קבוצת מאורגנת, קשורה לתנועה באופן אורגני. בשבילנו הגרעין הינו חלוץ התנועה ו המדריך הטוב ביותר בחינוך שאנו נותנים, המציין לנו באיזה כיוון עלינו להמשיך. באמצעותו, ו שלנו עם ארץ ישראל הינו ממשי, הינו מחבר אותנו אליה קשר ברור וחדוק..."

רגבים – מארס 1994

ג' שחר

סיפור הגרעין נכתב על יסוד שיחה מוקלטת, שהתקיימה בקיבוץ רגבים ב"ה באלול תשנ"ג, 11 בספטמבר 1993, בהשתתפותם של:

יצחק אברהמי, יפה ודן קדיב, שולה ויגאל אלעל, דליה ואברהם צרפתי, עירית אילת, אסתר ואליהו רות וג' שחר, צביה שדה, רחל כהן וטוני לבנון; וגם על בסיס תומר ארכיוני מקב' בית השיטה ו עלוני "נתיבנו" בארץ.

תאריך	מי ומי	הגיעו לו:	מספר	מחברי הגרעין:
29.6.44	רחל כהן, יצחק אברהמי, אברהם צרפתי	בית אורן	3	שושן כהן, אריאל אילת ז"ל, איתן אדס, יואל ביסמוח
14.4.45	אודס ברנס, גד שחר	בית אהן	2	יעקב בן זמרה, משה חתבו ז"ל, דוד נחמני, דן שמלה
4.45	אלי ואסתר אהן	בית אורן	2	דן קריב, דן שמלה, צבי שדה ז"ל

רשימת 26 החברים, שיצאו ב-17.1.47 מבית השיטה למחנה העצמאות בכפר סבא:

10.9.45	רות שחר, בבר סעדון ז"ל, זאק אדס	בית השיטה	3	
11.9.45	דן חתמי שמלה	בית השיטה	2	רחל כהן, גד שחר, יואל אלעל, גיורא סיטבון ז"ל, שושן כהן, צבי שדה ז"ל, איתן אדס
10.45	שלמה אלמליח, שלום זוגי, אברהם בן כליפא, שלמה טימסית, משה גבאי, אלי מויאל ז"ל, דוד נחמני	בית השיטה	7	רחל כהן, גד שחר, יואל אלעל, גיורא סיטבון ז"ל, שושן כהן, צבי שדה ז"ל, איתן אדס
29.11.45	יואל ושולמית אלעל, גיורא סיטבון ז"ל, דוד קוסקס, אליהו חזאג, משה חתבו ז"ל, שושן כהן, אורה כהן ז"ל, דן קריב, ארימנד מעארק ("רוקינוף"), צבי שדה ז"ל, צביה שדה, אריאל אילת ז"ל, יואל ביסמות, ברוך אלפרד (בן ציפ) ז"ל	בית השיטה	15	רחל כהן, גד שחר, יואל אלעל, גיורא סיטבון ז"ל, שושן כהן, צבי שדה ז"ל, איתן אדס

חברי הגרעין האיטלקי, אשר יצאו מנבעות ברנר למחנה כפר סבא ביולי 1947:

לוט מיטריב,	יפת חניג,	הלנה מורפורגו,	קורט בלומנפלד:
בן ציון חניג,	שרה מילנו,	מרדכי בן פורת,	לאה כהן,
מרגלית עזקרלי,	רינה מאיר ז"ל,	משה רחזנוסר ז"ל,	אליהו מילול.
חיים רידוינסקי,	הנה פואה,	ישראל ויינטראוב,	

סה"כ חברי הגרעין: 34

עד הגיעו - ללא תאריך רשום - מתנועות במרוקו ישר לבית השיטה: יעקב בן זמרה, משה לוי, אליעזר אביסן ז"ל, אהרון איפרט, אהרון אלבז, חיים גוחבוס, בן ציון אסרף, בנימין אזואלוס.

סך הכל מספרם המשוער של חברי הגרעין בסוף שנת 1945 - 42

חברי "השלמה דגבים" היו גם הם בוגרי "דרור" בארצות צפון-אמריקה, בסוף שנות הארבעים. רובם היו פעילים מרכזיים בתנועה ומטעמה, ותפקידיהם חייבו אותם להשתתף בגולה עוד זמן רב לאחר שחזריהם כבר עלו ארצה. על כן הם הגיעו לארץ ולקיבוץ דגבים, כבודדים, רק בשנות מלחמת העצמאות.

כאן נתוודע לסיפוריהם ד"ר העניין, אחד אחד, של מי שכונו במי אחדים בשם דגבים ב'.

נדיה (כהן) פרנקו : ותיקת המדריכים שלא נמצא לה מחלף

נדיה הייתה פעילה מאוד, בסוף שנות הארבעים, בתנועת הנוער בכל שלוש הארצות: מרוקו, ארצות הברית. היא לא הגיעה ארצה עם שאר בוגרי "דרור", כי עסקה בעניינים רבים ולא מצאו לה במשך ארבע שנים עבודה בהדרכה, עזרה בעליה ב', אימון מתנדבים בהגנה עצמית ועוד. במיוחד מלחמת העצמאות בארץ, התגייסה כולה לאימונם והברתתם לח"ל של צעירים העומדים לעלות ל שבעת אתר האימונים, ביוני 1948, בעיר אוג'דה על גבול מרוקו-אלג'יריה, פרצו פרעות – ונדיה חגה דחוף לצאת לצרפת למסור על התנכלויות, להתריע על הגורל הצפוי לנשארים ולהחיש להם סיט

כפריז היא נפגשה עם נשיא המדינה תיים וייצמן, כדי להעמידו על סכנת הנפשות שבה נתוני מרוקו, וכן עם משה סנה (ראש ארגון ה"הגנה"), כדי שזה יחזק את הגנת יהודי מרוקו בהדרכה ובנו לואיס סגל מהג'וינט כדי שיגייס סיוע למי שנותרו ללא קורת גג. כן קיימה פגישות עם ראשי הנוער והחלוצים, על מנת לשכנעם לארגן קבוצות נוער עולה גם בארצות המגרב, ולפתוח (בצרפת) הכשרה לבוגרי התנועה.

נדיה: "משם חזרתי לתונים על מנת להתכונן לעלייתי שכבר נדתה די והותר, אך החלטתי לנסות את הקבוצה הראשונה של עליית הנוער. באופן טבעי פניתי לאחיהם הקטנים של חבריי בדגבים, ודולקא נענו בחיוב. אירגנתי קבוצה של ארבעה עשר ילדים, ואיתם יחד עליתי ארצה."

לצרפת הם טסו במטוס דקוטה, שם שהו זמן-מה במחנה ב-Villa Gaby, באותם תנאים כמו פליטי באירופה. עדיין לא היו קיימים דרכונים רשמיים, וכל אחד קיבל פתק עם שם – הייתה זאת תעודת שאיפסדה להם עלייה על האונייה האיטלקית, שהביאה אותם ארצה, בקיץ 1948. (על אי-התמצא פקדי הנמל הצרפתיים, מעידה העוכדה ששמה של נדיה באותו פתק היה רשום כ"חיים קורנולד")

ההפלגה הייתה קשה, עדיין בתנאים ובסגנון של מעפילים, על אף קיום מדינת ישראל. בעיקר ראוכל, והכול היו רעבים עד כדי גניבת מזון והסתרתו. בארץ הכול קיוו לקבלת פנים של חברי רג במל לא עמד אלא נציג הקב"מ, זאב מיינרט מבית השיטה, שהסביר להם, כי "חבל על יום עב לנסוע במיוחד לטיפה לקבלתם".

נדיה ליוותה את הילדים למוסד "אוניס" של עליית הנוער ליד כפר סבא, ואחרי שדאגה לסידורם

אברהם צרפתי

יעקב אברהמי

רחל כהן

דן קריב

נד ורית שחר

צביה יעזבי שרה

משה ארנזון

אליהו ארזון

אסתר ארזון

יושע כהן

אריאל אילת

אודט ברנט

שולמית וינאל אלעל

כיום (ראשית 1994) ניה עובדת כמזכרה הרפואית במרפאת הקיבוץ.

דולן ברנס : איש הצר - מאז ועד היום

דולן גלה ארצה מאלג'יר, בגיל שש עשרה, "בטרמפ": לאתר שאחיו הבוגר ניצח סוף סוף במאבק עם התורים על זכותו לעלייה, הם אמרו: אם יוצא האחד, נשלח כבר את שניהם, הרי גם הוא כל כך רוצה בכך. במרסיי כבר חיכתה לחם האונייה הגדולה "פאן יורק", והם עלו עליה על פי פתק-זהוה, שבו היה רשום שמם. מכיוון שהעלייה ארצה הייתה מותרת רק ל"זרים" ולא לצרפתים, ואילו דולן נשא דרכון צרפתי, כתבו על הפתק שלו והדגישו לפיו: אתה איזודור רוזנבלום!

בחיפה לא חיכה להם, לאכזבתם, נציג הקיבוץ, וחס נשאר שלושה ימים במחנה צבאי בחדרה, עד שבה זאב מייגרט מבית השיטה, נתן לכל אחד 5 גרוש ומורה להם: סעו לרנבים והם יסעו - וגם הגיעו.

"ביום הראשון שאלה אחי סדרנית העבודה: "לדפוק מסמרים אתה ידע?" השבתי: "כן". אז עברתי הראשונה ברגבים הייתה לסתום חורים במקלתו. מכאן חובילה הדרך באופן טבעי להצטרות, ומאז אני ממשיך בעסק הזה עד היום."

משה סיטרוק - לרנבים עם אשה ותינוקת

משה (קלמנט) דחה את תנועת "הצופים" כמשחק ילדים, אך לאחר ששמע על ציונות וקיבוץ, הצטרף ל"דרור" בשנת 1945, ועסק לא-מעט בהדרכת צעירים בהגנה עצמית. כעבור שנה כבר הלך להכשרה, ובמשך השנים עבר בצרפת ממקום הכשרה אחד למשנהו, החשובה בהן הייתה Mombardon, אשר נפתחה ב-1948, ובה בוגרי "דרור" מאלג'יריה, מרוקו, הונגריה ובלגיה, אשר חלקם הצטרפו לאחד מכן לקיבוץ הצעיר בית גוברין, אחדים למשמר הנגב, ומכל התבורה הזאת רק הוא הלך לרנבים. על אף התנאים הקשים - עבודה מפרכת ולחם במשורה, עד כדי רעב ממש - משה החזיק מעמד במשך מספר שנים, כי היה בעל כושר אירגון וחדר טוב ומתחשב, ועל כן חבר מבוקש בכל אתר ואתר. בשנים ההן גם הספיק ללמד עברית, בעיקר בכוחות עצמו. חלק מזמנו היה מוקדש ל"סידור ניהרות" לעולים, בין השאר לאשתו מרים, אך נשאר חקוע בחו"ל עד זמן רב עד שמצא סידור עלייה לעצמו.

הוא עלה ארצה בשנת 1950, ובבית אורן חיכתה לו אשתו ותינוקת בת שבעה חודשים, שעדיין לא הכיר. שם קיבלו אותו יפה, והיו מאוכזבים מאוד כשהוא תודיע: "מצטער, אני מיועד להשלמת רגבים, שם נמצאים כל חברי". למחרת שוחח עם הברים, וכשתם התפעלו מדיבורו העברי הרחוט, הסביר להם: די לשון לילה אחד בבית אורן וכבר ידעיים עברית..."

המשפחה הצעירה הגיעה לרנבים קודם לביקור קצר ואתר כך לתיי-קבע, וכך משה מחאר את הימים החם: "התקבלנו בלי בעיות, באופן טבעי כל כך כאילו נולדנו שם. נתנו לנו חדר בצריף, והתינוקת נכנסה לבית הילדים. התחלנו לעבוד, האוכל היה טוב, וחרגשנו בבית".

כיום משה הוא פנסיונר. לאחר שעזב את הקיבוץ, עבר בסוכנות ולאחר מכן ב"כור" בקריח גת, ובגיל

נלדו דוייב - לימודים גבוהים והדרכה בתנועה גם יחד

נלדו נולד וגדל בתוניס. היה חבר ב"הצופים", אך שאיפותיו הציוניות דתפו אותו לתנועת "דרור" בהשפעת אחותו הגדולה, טוני, שהצטרפה לפיו. הוא עבד בתנועה בחוגי מדריכים ובחדרה ממש זמ נלדו התחיל ללמוד כלכלה באוניברסיטה, אעפ"י שרצה להיות רופא, אך חבריו שיכנעו אותו שא"י נ רופאים, ומי שבאמת דרושים שם הם חקלאים. הוא התקבל ללימודי אגרונומיה, הצטיין בהם - המשך פעילותו התנועתית וההדרכתית - אך בתור יהודי יחיד בין מאות הצרפתים בבית ספרו, סגו מגילויי אנטישמיות קשים ואזכריים. כשהוא חש שעליו ללכת להכשרה על מנת לעלות ארצה, הפסי לימודיו, בתקווה לסיים אותם בארץ. הוא היה ראשון קבוצת המדריכים שהגיע ארצה.

"היותו והייתי יחיד, נזכר נלדו, נתן לי השליה באותה עת משה ארנון ז"ל, מרגבים, מכתב המלצו קראתי אותו, רק מתגברות האנשים, שלידיהם מסדתי את המכתב, הבנתי שכתוב בו כי אני אדם ו מאחד בזכות מכתב זה חוקדמה עלייתי, ואחרי שתות קצרה במחנה העליה Grand Arenas חתי להפליג באונייה "גנבה", בלי תא משלי, בלי מיטה - אך לא היה איכפת לי כלל.

בזכות מברק המודיע על בואי, קיבלו את פני במל חיפה לא רק פטי (אברהם צרפתי), משליח הקודם, רגבים, אלא גם ישראל גר, מזכיר הקיבוץ המאוחד בכבודו ובעצמו."

נלדו הגיע לרנבים, ושם היו מילות הקבלה: "שלום! קח לך ארגו אחד מתוך הערימה שם, תמצא לך פניו ותסתדר!". מאחר שמילא את הארגו טלו בספרים, היה נאלץ לשים את הבגדים - מתחת למזרון.

ביום הראשון סודר לעבודה בבנין, ביציקה-הידיים פצועות וחבולות, אך נלדו שותק וממשיך. כש הלכו לארוחת הצהריים המיוחדת, נלדו רץ - להתקלה: "זכי אפשר לשבת לאכול מלוכלך כל כך?". ז מכן סודר למכבסת, לכביסת תיחולים צואים, וגם כאן עשה את שלו באמנות. אך בראע שנדע בק שהוא למד חלקאות ואפילו ידע לנהוג בטרקטור, הוא התחיל לעבוד בפלחה. היש מהר הגיע מפל חשודה לריכוז הענף וכן לריכוז המשק, ובמרוצת ארבעים שנות פעילותו יצא, כמובן, למספר לא-קט השתלמויות בחקלאות, במדעי העבודה ובניהול עסקים.

"היום אני מטפל בענף גדול, מרכזי במשק ובהכנסותיו: חווה לגידול 800 יענים, ואני מקווה להמשיך כל עוד אוכל", מסיים נלדו את סיפורו.

זיקה (ז'רמון) טמם - "רק עליה והגשמה היו לי בראש"

זיקה ז'רמון, מוצאה מעיר הנמל לה גלט שבתוניס, בעלת קהילה יהודית גדולה וערנית, ואחרי גיש עם אנדרי, חבר ועודיה, הפכה לזיקה טמם. היא הגיעה לתנועה בגיל די מבוט, כאשר היא כבר ל משפטים ועובדת כמורה.

יום אחד נדמנה להוצאתו של פטי, שליח הקב"מ מרגבים, בחוג בוגרים - ונדלקה. כעבור שבוע השתתפה במחנה תורף בביורת, ומאז היא פעילה בתנועה. כמורה בשני בתי ספר תיכוניים, היה ל ליצור קשר עם בני הכיתות הגבוהות ולתביאם לתנועת "דרור", וכן הקימה את הסניף בלה גולט. נ הגיעה עת עלייתה, בילתה בדרך ארצה שלושה חודשים במחנות המעבר Saint Jerome-1 Grand Arenas

"הגעתי לארץ בינואר 1951, והיה ברור שהיעד שלי, כמו כל שאר העולים שהגיעו עתה בכחדים, מב

מכיוון שלא היה נהוג שבוגרי תנועה מחזיקים כסף בכיס, מצאנו את עצמנו, אנדרי ואני, ללא מרוטה, ורושם רב עשה עלינו נהג האוטובוס, שלקח אותנו לבתינו לחדש חנה. זאת ציונות של אמת, אמרנו לעצמנו. משם רצינו להמשיך ברגל, אך התושבים אסרו עלינו דרך מסוכנת זאת, ובאותו לילה הסיעו אותנו במשאית למתחם הפצנז, בליווי שומרים חמושים:

בקיבוץ קיבלו אותנו יפה: תביתות כבקשתנו, מקלחת (קרה!), ובערב הינו לנו מסיבת קבלת פנים, עם עוגה. רק למחרת ראיתי את המקום לאור היום: והרושם הראשון היה שהכל אבנים, בורות, תעלות ושאר מכשולים. קיבלנו חדר קטן בצריף, והוא הפך למרכז חברתי. כל מי שהאוחל שלו התמוטט ונפל, באו לישון אצלנו, אמילו באמצע הלילה.

מאז, כל שנותיה זיקה חיה בדגבים, יחד עם אנדרי בתוך מגבלות בריאותיות, מילאה את חובת העבודה שלה. כמספלת בית הספר, כסיעת במרפאת השיניים, ולאחרונה בתפירה. מכל בניה, נשארה בקיבוץ בת אחת.

טוני דוייב לבנון - מגויסת לקליטה

כשנות הארבעים המאוחרות חל פילוג בתנועת "דרור" בתוניס, לאחר שחברים לא-מעטים עברו ל"השומר הצעיר". הייתה זו תקופה קשה, אך המעטים שנותרו, ביניהם טוני, עשו מאמצים מיוחדים לארגן את חיי החנועה ולהרחיב את השורות, ואכן בין 1949 ל-1950 שוב התרחבה הפעילות, בסיוע השליח פטי מרגבים, בערים המאם ליה, לה גולט, סוס, וניצנים נראו בגבס ובגפסה, לשם הגיעה טוני כשליחת התנועה. חלק מן החברים נשלחו לצרפת כדי ללמוד שם הגנה עצמית.

קבוצה של חמישה עשר בוגרים, רובם מדריכים, החליטו לעלות ארצה, לרגבים, לא כבחדים "הנבלעים בתוך הקיבוץ", אלא ביתד, כנוף בעל כוח והשפעה. הם דאגו, כמובן, להשאיר אחריהם את התנועה במצב מסודר.

"יצאנו באוקטובר 1950, ואני ידעתי - החלטתי - שלעולם לא תדרוך עוד רגלי בתוניס. רציתי להשתחרר מכל דגשות הכעס ומכל הפחדים שלי, שרבעו עליי כיהודיה בתקופת המלחמה, בימי הכיבוש הגרמני האכזרי. אולי עצם הכרעתי לעלות ארצה נבעה מתוך הרגש הזה!"

כשקבוצה ה-חמישה עשר הגיעה למחנה המעבר Grand Arenas, התברר כי עליהם לחכות תודשים רבים בתור לעלייה, וטוני לקחה את חוביה-חניכיה למחנה Saint Jerome, שם שהו בעיקר חברי התנועות החלוציות: "השומר הצעיר", "תורה ועבודה", "בית"ר" ועוד. וכאן קיבלה טוני החלטה חסרת-תקדים: אספה את הדרכוים מכל מאות הצעירים, נסעה לסניף סוכנות במרסיי ותבעה: "אוניית חלוצים" מיוחדת.

ואכן, היא השיגה את שלה. לא עברו אלא חמישה שבועות, ואוניית "נבחה" המליגה ארצה כשעל סיפונה 340 חלוצים. והם, כדרכם של אנשים פעלתנים, עשו הווי, השלתטו על כל עבודות השירות, לרבות המטבח, ו"ניהלו את האתיקה". אין מלא, שבין כולם, ללא הבדל תנועה או השקפה, נוצרו קשרים מצויינים, כערוחה של טוני.

"הגענו לחיפה ב-12 בדצמבר 1950, יום שלם לפני המועד, ועל כן איש לא חיכה לנו", מספרת טוני. "פגשנו את בנימין מגבעת חיים, הוא נתן לנו כרטיסים לבימינחה. אבל החברה היו רעבים. מה עשיתי? הוצאתי

טיה נואמת בוועידה דרור באפריל 1947 (לידה יצחק טבנקין)

חברי תנועה מאלכיר וחברי הכשרה

בדרך ארוכה ומפותלת, באוטובוס ולא-מעט ברגל, הגיעו בלילה לרגלים. שום דבר לא היה מוכן, כי הכל שבו שיגיעו רק למחרת. הלכו כולם למלא שקים בקש וכל אחד מצא לו-אנחל ללון. כשסוּגֵי שאלה על אחיה נלדו, הודיעו לה שהוא עובד בתורש במשמרת לילה, כי "תרי מחזר עליו לנסוע לחיפה לקבל את זניכם". סוגי רצה לשדה, באישון לילה, ושם התרחשה הפגישה המרגשת בין האחיות והאח.

הקליטה ברגלים הייתה נוחה וטבעית, אף שימי העבודה הראשונים היו מייגעים ביותר לחלוצים הטרשים. סוגי נטמעה מחר, ותוך זמן קצר כבר נשלחה ל"גיוס" - לפעולה בקרב העולים החדשים במעברות ובמחנות.

ב-53 התגייסה סוגי לצה"ל ושם הכירה את נפתלי, בן עין חרוד, תישאה לו. זמן רב סירבו ברגלים להכיר ב"עובדות החיים" ונהגו כאילו "השאילו" את סוגי לקיבוץ השני, בעיקר בהתחשב במצבו הקשה לאחר הפילוג בקיבוץ תמאחרו. שם עבדה בחינוך ובהדאה, נשלחה כמה וכמה פעמים לתפקידי-קלאסה בארץ וגם בצרפת - החל מגלי העלייה בשנות ה-50 וכלה בעולי רוסיה של שנות ה-90. כעת היא עובדת בחקלאות, בייצוא, ומה עוד? סוגי עסוקה עתה גם ב"לחל את נכדיה" בקיבוץ.

מאיר דויב דותן - חיים של שליחויות בתנועה

שנות נעוריו של מאיר עברו בפעילות אינטנסיבית ב"הצופים" בתוניס, ושם זכה לכינוי "אויסטיטור". זמן-מה מילא את תפקיד רכס התנועה בארצו. רק אחרי שהתיישב מלהביא את הצופים ואת מנהיגם הנערץ למסלול של ציונות מגשימה ("מי ידאג לקהילה, מי ירים את דגל היהדות אם אנחנו נעלה ארצה?" הייתה סיסמתה) - שבר מאיר את נאמנותו ועשה, יחד עם אחרים מחבריו - את המעבר ל"דרור", תנועתם של אחיות סוגי ואחיו נלדו.

מיד שלחו אותו לסמינר ועשו אותו מדריך, לא בלי מאבק קשה בתוך המשפחה: אבא היה ציוני, אך לא שבע נחת מעיסוקם הסוציאלי של כל ילדיו בתנועה החלוצית וב"הגנה", בעיקר כשמאיר הודיע לו: אני מפסיק את הלימודים ונוסע לסמינר תנועתי בישראל. מאיר התעקש, ובאוקטובר 1948 יצא לסמינר בוגרים עולמי, שחציו - שלב הגבוש וההכנה - התקיים בצרפת וחציו השני בגבעת ברנר.

"בגבעת ברנר היו לנו מדריכים מצויינים, אך חוויה מיוחדת הייתה לי יום עבודתי הראשון. סידרו אותי במלחה, נתנו לי מפתחות צינורות וקנקן מים ואמרו: תפרק צינורות 2 צול ו-3 צול. תתחלתי בפירוק הקן, הייתה זאת העבודה הראשונה שלי בחיים! דאגתי להספק, רצתי, הזחתי, התקדמתי - עובדות ארבע שעות, שש שעות, אני רעב, אבל ממשיך במלאכה! רק בערב חזרו בי ובאו לקחת אותי מהשדה".

מאיר חזר הביתה לתוניס, עובד כמזכיר הסוכנות, לפתסתו, וברכזה התנועה, יחד עם השליח אריאל אילת ו"ל מרגלים. תנועת "דרור" מתרחבת, תוססת, מקימה סניפים בביזרת, בנבל, בספאקס, בלאריאטה, בסוס. מאיר עוסק גם בהברחות חברי תנועה לחו"ל, תוך הסתמכות לא-מעטה.

חוד פעילותו בסוס, בגיל עשרים, הכיר את אילנה והתחילה חברות סוערת, בתנאי מחתרת ממש, עד שהתרכזו החורים, ונערכו הגיגות אירושין וחתונה. מיד לאחר מכן, באוגוסט 1952, התארגן גרעין של כשנים עשר חברים, בדרך הם צירפו עוד כמספר זה, ועלו ארצה יחד כעשרים וחמישה - בלי הכשרה, כי כל ההכשרות היו מלאות.

"את רגלים היכרתי כבר מבקור בומן ששהייתי בסמינר, וכבר אז החלטתי: גם אם הקבה"מ ישלח את

מצאנו את רגלים במשבר כלכלי וחברתי גם יחד, אבל אילנה ואני נכנסנו לאוויר נשפוח ונקלטנו. יותר קל, אילנה התקשתה ממני להיקלט, מה גם שהבטחתי לה שהקיבוץ שובן לחוף חים, והיא מדרשה ממני את חים!

מאיר עבד בכל הענפים, ובגיל צעיר היה לרכז המשק, גם מזר. פעמים אחדות יצא לשליחויות - תנועת "דרור" באירופה מ-63 עד 67, ועוד ארבע שנים כרכז ועדת חו"ל של הקבה"מ. כיום הוא "דגב", מפעל הפלסטיק של המשק.

יורם קלוד כהן - בריתו מהבית

יורם, יליד לה גולט, מספר שהגיע ל"דרור" במקרה:

"הייתי כמה חב'רה, שחיפשו משהו שונה מריקודים סלונים וקלוב לנודו. את פעולות התנועה מקיימים בבית פרטי-ואחר כך - מח מחוץ - בתוך בית הכנסת".

בשנת 1952, אחרי פחות משנה בתנועה, החליט יורם, יחד עם מאיר דויב וקבוצה קטנה של ר לעלות ארצה, לרגלים, אלא שכל הוריהם סירבו לתת הסכמתם. מה עשו הצעירים בני השש? התארגנו בחשאי: הכינו בדים, מזוודות ועוד, וכן מסמכים, שבהם זייפו (או הוציאו במרמה) את ו ההורים, שהייתה דרושה כדי לקבל דרכון צרפתי ולצאת מגבולות תוניס. ברכבת לתוניס זיחתה דרדתו של יורם, ממוצא ישראלי, והסכימה לשתוק ולא לגלות לחורים את דבר בריחת הבנים. אך הדר, הפלג באותה אונייה לצרפת, והיה עליהם להתחבא מתחת לסיפון במשך כל שעות ההפלגה!

בינתיים נודע להם, שההורים "עושים מהפכה", וגם הקהילה היהודית נסערה מהיעלמם הפתאו שישה צעירים, והם פתחו בחיפושים קדחתניים. על כן הועלו החב'רה מיד על האונייה "הגליל", ו שמונה ימים של הצטופפות קשה ומחניקה, הגיעו ארצה, ישר ליעדם - רגלים. שם חיכו להם, המגורים שלהם כבר היו מוכנים.

"התחלתי לעבוד", נזכר יורם קלוד, "במשתלת הגלדילות, לתקופה קצרה נכנסתי לרפת, אחד כך בפלחה, שם נלדו לימד אותי לרכב על טרקטור. ארבע עשרה שנים הייתי בנאי, וכיום אני חי בקיבו אור ועובד במוסך-מסגריה".

אילנה גטסוס, עתה דותן - לא קל להיקלט בקיבוץ!

אילנה שייכת לאותו גרעין כמו מאיר, בעלה, ויורם-קלוד. אך דרכה לתנועה לא הייתה קלה, אף נ שלה "זרע בה ציונות" דחק בה לעלות לארץ ישראל עוד בהיותה בת עשר, "וידעתי שביום מן הימים את צוואתו, אף כי הייתה לי ילדות נהדרת בעירי הנחרדת סוס, בקרב משפחה נהדרת".

זמן רב סירבה אילנה להצטרף לתנועה כלשהי: כל עיתותיה היו מוקדשות ללימודים. רק בגיל שש לקחה אותה חברתה, כמעט בכוח, למועדון "דרור", ושם פגשה את חב'רה-לעתיד, ביניהם את מי כינו "אויסטיטי", הוא מאיר. עתה הצטרפה לפעולות התנועה, אך בחיסוס רב, עד שהתחזקה חברו מאיר, והוא אשר העמיק את קשריה עם התנועה. הייתה זו שנה של מתחים וחיכוכים עם החורי מספרת אילנה:

"הם לא הסכימו בשום אופן, לא לתנועה ולא לחברותי, ואני ברחתי מהבית. נסעתי לתוניס, ומשנ

ק אבל עם הרבה בלי. וכעבור שבוע חיינו מאורשים, שבוע נטף - וזוהי הסיבה...
 זרה!"

ד זמן קצר נסעו לצרפת, למתנה Grand Arenas. שם חוו באופן מוחשי את המושג "עלייה המונית": אוכל
 יע, רמה נמוכה, גניבות.
 ולגת עלייה, נמל-חיפה, קיבוץ רגבים. אולם בעוד מאיר, שדיבר עברית והכיר רבים מן החברים, הרגיש
 ז בבית מן הרגע הראשון, אילנה חשה כ"נסע זר". ביום של גשם וסערה, כשהיא עבדה מארבע בבוקר
 טובה הילדים, באו אליה והרעו לה: אין לך עוד אוהל!

וה זאת אומרת אין לי אוהל! שאלתי בבהלה. "עף לכפר קרעי" ענו. "אז מה עושים?". אתרי טילטולים
 ז חודי החברים, הם גרו עם טתי כפרימוס, בצרף, במשך שנה וחצי

זלסתי, עבדתי שנים רבות בחינוך, ועכשיו אני עובדת במשק חי. רוב בנינו חיים ברגבים, ואנו עסוקים
 אחד בנחיל נכרים"
 "אף על פי כן", מספרת יהודית, "כשתורנו לעירנו, המשכתי בהדרכת בתנועה, וברוב הוצאתי מגשתי
 המשפחה ודיברתי אל ליבם, בנסיון לשכנעם לשלוח את בניהם לתנועה. הזכרתי להם את סבל היה
 במלחמת העולם ואת הסכנות הצפויות גם עתה; סיפרתי להם על 'המדינה שלנו', על עם חכם ש
 למולדתו בשפה שלו, בתורה שלו. דרשתי מהם לשלוח את ילדיהם לתנועה - כי עתידם איננו מובטח
 בא"י ובקיבוץ. ואכן, פיתחנו פעילות נרחבת - עברית, שיחות, טיולים בימי א', מחנות, פגישות מדו
 ועוד, ובכך עזר לנו גם השליח החדש מאיר עידן, גם הוא מרגבים."

ב-1954 יצאה יהודית-אירן להכשרת "בשן" בדרום-צרפת, והפרידה הייתה קשה. במאי אותה שנה ה
 לרגבים והתחתנה כאן. רוב שנותיה עבדה בחינוך, עד שעזבה את הקיבוץ ועברה לגור בגבעת נילי השני

סיפורי החברים מתבססים על שיחה מוקלטת, שהונחתה על ידי טוני דוייב-לבנון - בשבת כ"ד בו
 תשנ"ד, 9 באוקטובר 1993, בקיבוץ רגבים.

ואלה שמות חברי הקבוצה הגדולה שעלתה יחד:

שלום אקוס	חזל חזד-דוייב	נלדה דן-ורון ז"ל
דדי אריש	יגאל חורי	יהודה יפה
דליה גז-צרפתי	רעיה חורי	אנדרי יפה ז"ל
טוני דוייב-לבנון	אנדרי טמם	עירית נטף
מאיר דוייב	זיקה טמם	מקסים ניזר ז"ל
אילנה דוייב		

מרים סיטרוק - הכל התחיל בנאום ציוני של נדיה

לחגיגת הגעתי בשנת 1946 לאתר ששמעתי, במועדון "שארל נטר" בקזבלנקה, את נדיה נואמת בהתלהבות
 ל ארץ ישראל ועל עלייה, ואחרי זה מלמדת את קהל הצעירים את השיר והריקוד "ושאבתם מים בששון",
 מספרת מרים. אחרי נדיה הגיע שלמה ברדע: בתחילה היה מורה לעברית ולאט לאט אסף חבר'ה, באחד
 בתים בשכונה שלי. ניגשתי אליו ובקשתי להיות בקבוצה שלו, ענה לי: בתורה אחת אני לא מקבל, תביאי
 ישר! וכך התחילה התנועה."

אתרי שלמה באה החל כהן מהארץ וגם נדיה חזרה אלינו, ואחריהם יהודה כהן. אלה היו שליחים שהגיעו
 מרוקו להתנועה בתוניס, שעמחה שם מוקדם יותר, תחת שלטון הכיבוש הגרמני. החברים בסניף כבר
 ותגורו ויחזרה שלח רבים מהם ארצה, כל יום ארבעה-חמישה בנים ובנות, בדרך לא דרך, בלי מסמכים. מי
 שהמטורה תפסה אותו - נעצר ללילה אחד, ולמחרת חזר הביתה (ולמועדון). מי שעבר - הצליח. זה היה
 כרוך בנסיעות בדרכות, בקטעים ארוכים של הליכה ברגל, עד אשר מצאו את יעדן הראשון: "המתנה" שעל
 שפת הים, אלא שמהקבוצה של מרים הגיעו לשם רק שלושה מתוך השישה שיצאו לדרך.

שם לנו, ובארבע בבוקר הגיע אותם האחראי ושלת אותם הלאה, לאלג'יר, ושם סודרו להם הניירות
 הדרושים, מזויפים כמובן. עתה נסעו להכשרת Mombardon בצרפת, ושם נשאר שנה שלמה עד לעלייתם
 ארצה.

"בארץ הגעתי לבית אורן, כאן נולדה בת, וכעבור שנה עברתי, יחד עם בעלי משה, לקיבוץ רגבים. שם
 ישבנו שבץ-שמונה שנים, וכיום אנו חיים בקרית נת ומגדלים נכדים."

יהודית אירן סיטבון - הלכה לשכנע את ההורים

יהודית נכנסה לתנועה בסוף 1949, בזכות מורתה בבית הספר התיכון בלה-גולט, הריחי זיקה טמם. זיקה
 חזמינה תלמידים לבוא אחר הלימודים לשיעורי עברית, והיה זה כמובן הרבה יותר מלימוד השפה: היה זה
 הורי תנועת מלא עניין והתבוננות: למועדון הגיעה גם המדריכה טוני דוייב וכבשה את לב החניכים

חברי השלמת "דגבים"

לחברי נרעין "בתלם", בוגרי התנועה מתוניסיה, אלג'יריה ומרוקו, היה רעיון פשוט ומלהיב: להקים בארץ קיבוץ צפון-אמריקאי שני. הם יצאו להכשרה בצרפת, הניעו ארצה באביב 1950, כשבועים ושניים אנשים. לאחר שתי תחנות הכשרה בארץ - בבית אורן ובגבעת בדנר - כל הכוח הגדול הזה הגיע לבית גברין, קיבוץ צעיר שהיה זקוק להשלמה. התחילו להשתרש בו, אך כעבור חמש שנים נעכרו היחסים, פרץ משבר כולל - וכולם עזבו, כמעט בבת אחת, והתפזרו למקומות שונים בארץ...

בתנועה:

התנועה "דרור" בתוניס הוקמה ב-1943, בתוך שנות המלחמה, תחת שלטון הכיבוש של הצבא הגרמני, וחיש מחר גדלה ומנתה מעל חמש מאות חברים, לא רק בעיר הבירה תוניסה אלא גם בגאבס, בסוס ובמקומות אחרים. זה עמד בהתאם לעקרונות הקיבוץ המאוחד: "תנועת המו גדולה וגדלה", ועם מנהיגות המעורה היטב בתוך עמה וקהילתה.

בין חברי "בתלם" מתוניסיה הייתה קבוצה של שנים-עשר צעירים מבאג'ה, אחד הסניפים הוותיקים התנועה. הסניף בבאג'ה הוקם בקיץ 1944 על ידי אחד המדריכים מתוניס, שלמה ברדע, ששהה י תשעה חודשים, לימד עברית והרביץ תורה חלוצית. אחריו הגיע לבאג'ה יהודה כהן, לימים חבר גר "בתלם".

פרנסי הקהילה בבאג'ה לא התייחסו תחילה ל"דרור" ונתנו העדפה ברורה לתנועת הצופים U.U.J.J., במרוצת הזמן הפכה "דרור" לתנועה החזקה ביותר בעיר.

אחת הבעיות, שרבעה קשה על מרבית הבנות והבנים הצעירים, הייתה התנגדות החורים לכל פעו ציונית, בלתי-מסורתית, כל שכן לעלייה ארצה. זכרונות שעדיין כאבם לא פג, מעלה נאווה חתו (איבון חדד):

"כשנכנסתי לסניף, גיליתי שהייתי כנראה ציונית מלידה. מיד נתן לי אורי זניר שם עברי: לא איבון א נאווה, וזה מצא תן בעיני ונדבק בי עד היום הזה. הבעייה שלי הייתה: כיצד לעלות ארצה בניגוד לר הוריי. מצאנו מוצא: במועדון "דרור" ערכו לי (בסוד) נישואים פיקטיביים עם בן, שגם הוא היה זר לסידור זה כדי לברוח ארצה ממשפחתו. הביאו רב, קיבלנו את הניירות ובעזרתם - את הדרכון הסכמתי לכך בלב שלם, אף על פי שביחתי היה בית מסורתי מאוד וידעתי, שאני פוגעת קשה בהוריי. כך רציתי להגיע לארץ, שלא היה איכפת לי אבא ולא אמא!

לא סיפרנו בבית דבר וכך הייתי צריכה, בהסתר ועורמה, להגניב החוצה בגדים ומוזודה, להיכנס לנ ולהתגנב על סיפון האונייה. כתבתי מכתב פרידה להורים, וביקשתי מחבר למסור אותו לידיהם נ שעות אחרי ההפלגה. ורק אז גילו ההורים, שבתם בת החמש עשרה וחצי הינה אשה נשואה! אולם לא כעס וניתוק במשך חצי שנה, תודש הקשר, וכעבור שש שנים עלו בעקבותיי גם ההורים".

אשר שדה

יהודית סיטבון

רבקה אנקרי

זיה פרנקו

מרים ומשה סיטרוק

משה ומרגלית עשירי

טוני דווייב-לבמן

נלדו דווייב

אננדי חיקה טמם

הערבים גילו עוינות קשה ליהודים והקשו עליהם את החיים, כל שכן את היציאה. אולם גם אז, אילו הייתה הסוכנות משקיעה סכומי כסף רציניים יותר – סוענים אחדים מבוגרי הגרעין ממרוקו – ניתן היה, על אף התנגדות האיטיטקלל, לקנות דרכונים, מסמכים או פקידים ולהוציא יהודים רבים בעוד מועד.

הקבוצה של חברי "בתלם" התהוותה בקזבלנקה, ובסוף שנות ה-40 התחילו לצאת, בוודים ובחוליות קטנות, וזה היה קשה מאוד, במיוחד במרוקו.

דתי קרוצי-מישר באה למועדון ברחוב האנגלים בקזבלנקה קודם כל כדי ללמוד עברית. בהשמעתה של מיה נעשתה הברה בתנועה, ובקיש 48 נשלחה גם היא לסמינר "דרור" באלג'יר, יוצאה לדרכה בלי לספר להוריה. היא הגיעה לשם בדרך-לא-דרך, בחיבא, עברה באו'דה יומיים אחרי הפגורים. במחנה הסמינר שהתקיים בזאאלדה, כבר באו שוטרים לחפש אותה ואת חברתה, אך הן הצליחו להסתתר.

משרווי חזרה הביתה, בחום הסמינר החנועתי, שחית בו גם מן חתכנה לעלית ארצה, אביה והיא הוזמנו לחזייצב במשטרה. מספרת רותי:

"אמרתי להם ישר: אני רוצה לעלות לארץ ישראל. שאל אותי השוטר: איך את, ילדה קטנה, עוזבת את ההורים ואח המולדת שלך? השבתי לו: פשוט מאוד, מרוקו זאת לא הארץ שלי, המולדת שלי היא ישראל!"

בשנה 48 נשלח שלמה דודו לפתות סניף בעיר מראכש. רוב היהודים המרוקאיים היו ליברליים למדי בהשקפתם ובנהגם הדתי, אך קהילת מראכש הייתה ידועה כמבצר של הדתיים ביותר, ולא היה קל לחדור אל חוגי הנעור. שלמה חש שעליו "לעשות עור כבש" כפתיון ל"זאבים".

"איפה יכול שליח תנועה מרקסיסטית-לניניסטית להוכיח את דבקותו ביהדות?", שואל שלמה ומשיב: "בבית הכנסת, כמובן. הפכתי לשליח ציבור, ואחרי העלייה לתורה התחלתי לדבר על לב הצעירים, לקרב אותם אחד אחד לתנועה, כאילו להעביר אותם על דתם, ממש כעין מיסיונריות.

לאט לאט התחילו חרבינים להרית שמשוהו לא-כשר מתבשל כאן, קיבלו מידע מחבריהם במראכש, והתחילו לצאת בפומבי נגד התנועה.

שמועות מרושעות התפשטו בכל רחבי המדינה, והרבנים הזהירו בדרשותיהם את בני קהילת בניסוח: "מי ששולח אה בתו או בנו ל'דרור', מאלץ אותם לאכול חזירו".

אף על פי כן, הודות לכוח השיכנוע של שלמה, הוקם במראכש סניף רציני של כמה עשרות חברים, עם מועדון, וב-1949 הצטרפו בוגריו לגרעין הכלל-ארצי "בתלם". אבל המלחמות, ההחרמות וההשמצות נמשכו: המבוגרים רדפו אווהם בתור "אוכלי חזיר, מחללי שבת", אולם יצחק התואל נשבע, כי מעולם לא ראה חזיר ולא אכל חזיר! מאבקים עד כדי קטטות אלימות התחוללו גם בין חברי "דרור" ו"בני עקיבא", על אווהו יסוד של דתיות וכפידה.

אילן חדס מאלג'יר מעלה קטע משלו בפעילות הנוער. אחרי שקיבל הכשרה בקורס מטעם ה"הגנה", הוא עבד בעליה ב', בעיקר בהכנת תעודות הדרושות לעלייה – מיסמכים שונים, תותמות, דרכונים,

גם שלמה דודו היה עסוק מאוד בהכנת נירות לעלייה ב', שיאפשרו קודם כל את היציאה ממרוקו: "היינו שולחים את החברים לאו'דה, אך כבר בדרך לשם, בתחנת הרכבת בטאווה, היו עולים לקרו: קצינים צרפתיים וקובעים "לפי הפרצוף" מי הם הבורחים. לפקודה: לרדת! צריך היה להישמע ויכחיים, והנה חזרו על עצמן אותן פגישות במועדון ב-Rue des Anglais: חלק מן היוצאים חזרו וממצאו: בבית.

ובכן, השלטונות הקשו עלינו לעבור ממרוקו לאלג'יר, ראשית הדרך לעלייה. במרוקו הייתה השפ חזקה מאוד של התנועה הערבית הלאומית, ואנשיה לחצו על הצרפתים שלא להניח ליהודים לעג לפעמים הערבים בעצמם שלחו נציגים לטאווה, 'עיר תרכבת', ואלה גילו בחוש את מה שחצרפתים ראו".

גרעין "בתלם" סחב עמו להכשרה ולעלייה מעל 70 איש, קבוצה הלוצית נכבדת, אך הנותרים בתנו שילמו מחיר גבוה בעד חליכתם המשורצת להגשמה של בוגריהם: גם ההכשרה רמענו החרוקה מנוש וגם התנועה מצאה עצמה כמעט ללא דור המשך של מדריכים.

"חששנו שיקרה משהו", מספר אורי זיגר מתוניס, "אולם הרצון להוכיח את דבקותנו בהגשמה היה ו מכל שיקול אחר. בעקבות 'העלייה ההמונית' שלנו, כוח התנועה התדלדל, היא נותרה ללא מוקד. היי התפתחות לכיוון 'אליטיסטי', ורבים מהם עברו להשומר הצעיר". אני לא מסכים לקרוא לזה 'פיק אלא פשוט 'עזיבה', אלא מה? הם גררו אחריהם רבים משכבת המדריכים. זאת הייתה מכה רצי לתנועה, ורק אחרי שנים היא הצליחה להתאושש".

בהכשרה :

הן חברי התנועה והן השליחים שאפו להקים קיבוץ שני – אחרי רגבים – מבוגרי "דרור" באר צפון-אפריקה, בתוספת יוצאי צרפת ובלגיה. במגמה זו התרכזו במקום ההכשרה במומברדון שבדו צרפת, לקראת סוף שנת 1949. רובם הגיעו לשם יחידים, "כאילו טלאים טלאים", אך במומברדון תהליך של התגבשות, פרי חינוך תנועתי אינטנסיבי, תוך תחושה עזה של מילוי שליחות.

ראוי לציון גורלה של קבוצה דתיה, עיקרה בנות, שבאה למומברדון מהעיר סוס (Souss). עבו הקימו מטבח כשר, אך לאחר שיום אחד מישחו ערבב כלי בשר וחלב, הוזעק שליח דתי מפריז, וזה הע את כל הקבוצה הזאת לתנועת "תורה ועבודה".

"כאשר הגענו להכשרת מומברדון, בספטמבר 49, מצאנו שם חבורה מפורקת", נזכר אילן חדס: "חם י מתי שרצו, אכלו מתי שרצו, עד שאנחנו הכנסנו קצת משמעת, משטר מסודר, וגם מכסה מחייבת שעות עבודה, עד שהגרעין באמת התגבש והתבסס והיה מוכן לעלייה".

"למומברדון הגעתי כבודר", מספר יצחק התואל, ושם פגשתי קבוצה נהדרת של כשמונים חברים. טיפלו בי ועדת השיכור, סידור העבודה. החוויה הגדולה שלי הייתה היער הקרוב, וחרי מעולם לא הי בער אמיתי! שמחתי כשחטילו עלי לנסוע בעגלה וסוס, יום יום, ליער של השכנים, לכרות שני ע להביאם הביתה.

רשום (עם חובת התימה) עברו ישירות לקופת הגרעין. והשאלה נותרת בעינה: מדוע לא הנחינו קופה משותפת בגרעין המתועד להגיע יחד לארץ ולקיבוץ?

תשובה חלקית ניסה לתת יצחק ותואל:

"הייתה שיתוף אחת, שנמשכה עד הצי הלילה, על החצעה שנתחלק בכספים שמגיעים מהחורים, וכך כולנו נוכל לנסוע לבקר בבית. אך הם (הצרפתים ותבלים) סירבו להתחלק, קמו ועזבו, ובזה תם הזיווג בינינו."

בענין הקופה - ומה באמת עשו בכסף שבה - מוסיף אילן הדס:

"הקופה המשותפת של הגרעין באה רק ממכירת התוצרת החקלאית שלנו, ההכנסה היחידה שהייתה לנו: תיטה, תפוחי אדמה. בכסף זה החלטנו לקנות סוסים, אלא שהידיע שלנו היה מינימלי, חבאנו הבית משוק הבהמות בטולוז - סוס אחד טוב ואחד זולתו אסטמה! גם מכונית פירו עתיקה שדכשנו, התבררה כבלתי-כשירה לנסיעה, עד שהקפנו לעגלה לסחוב אותנו עד מומברדון!"

המזון בהכשרה לא היה מעולה, פשוט אכלו מה שהזדמן. תלונה ראשונה הופנתה על מנהג, שהביא איחס כנראה "השליחים האשכנזיים" מהארץ: דילול הריבה במים! כשקפאו בחורף קשה ברוזים ותרנגולות, הם הוכרוזו כ"כשרים", וגם את הארנבות שצדו בשדות "הוכשרו" לאכילה. הזדמנויות נדירות לסעודת מלכים היו, כשהחבר'ה התגייסו לעזרת האיכרים השכנים בבציר, ובסוף היום סרבו בכל טוב, לרבות פֶּטָה ויין בשפע.

אורי זניר מעלה את סיפורו של ז'נין, המלצרית הצעירה היפה, שכמה מהחבר'ה הכירו בבית קפה בסימור הסמוכה. היא חייתה באה לבקר בהכשרה ונדלקה על הבחורים הנאים האלה. מאחר שהפרידת חייתה כנראה קשה עליה, היא עלתה על האוטובוס לנמל, עלתה ארצה יחד עם כולם, ולאחר זמן-מה באה אחיה גם אצותה. שיתקן למדו עברית, תחתנו, ומאז הן חיות בארץ עם משפחותיהן, גיורת כהלכה.

את השם "בתלם" קיבל הגרעין בהשפעתה של רבקה כשרן מקיבוץ כברי, שהייתה שליחה בהכשרה, כנראה בהמלצת אורי זניר, שידע מעט עברית והתרשם עמוקות מן השיר שהיו מרבים אז לשיר: "בתלם, בתלם נלך עד הסוף..."

כשתוקטים במונח "גרעין", יש לזכור, שלא כולם היו חניכי תנועה ותיקים ומלאי אמונה ציונית, אלא עירוב של אנשים שלא הכירו קודם, חלקם עזבו באמצע, חלקם הצטרפו בתקופה זו או אחרת, וחלק גם יצרו את ההכשרה השני ושמה "גולף".

לא פעם יצאו למחנות במרסיי - בנדול, מחנה דוד, גראנד ארנאס, סן ז'ירום, לה גומט - לחפש צעירים על מנת לצרפם להכשרה ולהעלותם ארצה. בתנועה לימדו אותם לא להיות אליטיסטים אלא עממיים, מעורבים בציבור, והם לקחו כל גער. אמרו לעצמם: אנחנו נחנך אותם! אבל מיד הורגש החבל בין מי שזכה לחינוך תנועתי וספג אידיאולוגיה, יחסי אנוש אחרים וכ' - לבין הצעירים הבודדים הבעייתיים האלה, שלא ראו בהכשרה אלא נוחות זמנית.

יצחק ותואל לא עלה יחד עם כל הקבוצה. הוא ונאוה, יחד עם תשלית יעקב סיטון ז"ל, נסעו למרזו

אחת שמונים החברים, איפה האוירה הטובה, הריקודים, שיעורי העברית, הכדורסל? וככה אז עצמנו לבדנו נאוה ואני, העמיק הקשר בינינו - ומאז לא נפרדנו עד היום הזה!"

אחת העולות ארצה, בחשאי, בלא נטילת רשות מן החורים, הייתה שושנה עמנו. היא אילצה את א מאיר, חבוגה ממנה ועמד בפני עלייה - לסדר גם לה יציאה מתוניס ולקחתה איתו - בלי מטען, מזוודה, כי היו נאלצים להסתיר את צאתם מחבית לנמל, בשבת שושנה הגיעה, יחד עם אחיה, להכח בצרפת, משם לבית אורן, תחנה בגבעת ברנר, ולבסוף לבית גוברין, שם חיתה במשך שמונה שנים.

בבית אורן:

חברי גרעין "בתלם" הגיעו ארצה, באונייה "נגבה", ב-17 באפריל 1950. בראותם את חופי הארץ, נע דום ושרו את "חתקוה" ואת "חאינרנציונל", ובכלל היו בטוחים, ששם מחכים להם כמו למי הנמל. אך מי שחיכה להם בנמל היו פקדי הסוכנות ומרסיי הדי.ז.טי. במשאית הגיעו ישר לבית א להכשרות כאן התברר להם חיש מהר, שאין הם מיועדים לחקים קיבוץ עצמאי, חלומם משכבר היס בעייתו הסורדת של הקיבוץ המאוחד הייתה כיצד למלא יישובים, צעירים או זעירים, המתרוק ממיסדיהם, ו"בתלם" הופנו לקיבוץ בית אורן.

הזכרון הקולקטיבי תמים-דעים: בית אורן לא היו ערוכים לקליטת הגרעין. ובכלל, כיצד יקלטו שני חברים, שהלקם עובדים בחוץ - שבעים ושניים צעירים חודשים? "פתאום נוף הקיבוץ היה - אנח מתפייט אודי. הם גרו באוהלים, שלושה שלושה, גם זוגות וגם יחידים ביחד ("פרימוסים"). כמעט ס סחדו לעבודות המנויות - בעיקר בקטיף במטע.

גם האוכל היווה בעיית: היה הן דל מאוד והן זר ליוצאי צפון-אפריקה, והם סבלו לא מעט.

"הנה עולה על השולתן חמיצה, רוטב אדום, שנראה כמו שאריות בית מטבחים", מזדעזע אורי זניר היום הזה. "סירבתי לנגוע בו, אמר לי חבר: כל זמן שלא תשתה חמיצה, לא תהיה ישראלי. ולא לקח הו שנים עד שהחבר הזה היה רץ לחיפה בשביל לאכול חמוס..."

אכן, תנאי הקיום היו קשים בשנים ההן, בעיקר בקיבוצים, שנות צנע ומחסור. קנאה רבה התקן הצעירים הרעבים באורחי בית ההבראה, שהתכבדו בארוחות מלכים. מה עשו? התארגנו לגיחות סחי - פעם פירות, פעם תרנגולות שהיו מבשלים בשדה, פעם אמילו סלה שסחבו מהדיר, שחטו וביע אותו בתנור המאפיה, ששם היה עובד אוד מחברי הגרעין.

אילן הדס, שעלה מוקדם יותר (בקייץ 49), קיבל הוראה לא להצטרף לרגבים אלא ללכת לבית אורן ולה את הקרקע לבוא הגרעין:

"בתחילה הקיבוץ התלהב, מספר אילן, אך נראה שהגרעין היה גדול על הקיבוץ. החבר'ה שלנו התח לתפוס עמדות, בעיקר בענפי המשק - בנגרייה, בעגלות, בנהגות ועוד - נוצרו חיכוכים בינינו ל החברים. גם הבחנו באי-שוויון מסוים בתלוקת ביגוד וכלי מיטה, למשל, ותופעה זו גרמה להתמרמו אצלנו, עד כדי משבר בין הקיבוץ והגרעין."

יצחק ונאוה ותואל עלו ארצה והצטרפו ל"בתלם" ארבעה חודשים אחרי כולם. הם מצאו בבית א גרעין עייף, מאוכזב, מתוסכל, גם בגלל דלות האוכל וגם משום שהרגישו, שאין אותבים אותם במקו

הגרעין התחיל להתקומם, לחפש בכל מיני כיוונים, והקיבוץ המאוחד החליט לשלוח אותם "להכשרה נוספת" בגבעת ברנר.

גבעת ברנר

גבעת ברנר תיו כמעט בתנאי לוקטוס של אולפן: יום שלוש-ארבע שעות לימוד, בכיתה, על השבון העבודה. גם אווירת הקליטה הייתה פתוחה יותר, הן מצד החברים והן מצד הנוער, שהתחברו אליהם בשדה וריקדם. לכל אחד הוצמד "חונך", חבר קיבוץ שדאג לו, וכולם מציינים לסובה את המדריך חיים אליגמן. כאשר חתחנו שם יצחק ונאוה, השתתפו בחגיגה רבים מחברי הקיבוץ, בוגרים וצעירים.

אלא שגבעת ברנר לא הייתה אלא תנתת ביניים לתמישה תדשי חכשרה. הגרעין קבע משלחת נציגים שתסייר ככמה קיבוצים - ברור חיל, מעגן-מיכאל (לשם נמשכו לא מעט בזכות השליח שלהם אפרים צור ז"ל), רביבים ובית גוברין - כדי להתליט איזה מהם לבחור כיעד קבע להשלמה. התנהל ויכוח לוהט, ולבסוף הוחלט ברוב קולות, שהולכים לבית גוברין.

כוונתם הייתה להקים קיבוץ שני (אחרי רגבים) של יוצאי "דרור" בצפון-אפריקה. הם לא רצו להיבט לקיבוץ שבו שולט גוף חזק וגדול, שבו "היו הופכים לפלח אחד מהתפוח", כפי שמנסה זאת אורי. זה היה אולי נוח יותר להישען על קבוצת מייסדים חזקה, מה גם שתדעין כבר טעם טעמים של משברים חברתיים ועויבות, בעיקר בשהייה הבלתי-מוצלחת בבית אורן. אבל מבחינת המשימה שהם הטיילו על עצמם, בית גוברין היה מחאים יותר, כי היו שם חברים מעטים בלבד.

בית גוברין

לבית גוברין הגיע גרעין "בתלם" בפברואר 1951. הם מצאו במקום יישוב צעיר של יוצאי הפלמ"ח, שהתיישבו שם כשנה וחצי לפני כן. גם שם הודגש הצנע, מצבם הכלכלי היה קשה. מזון עיקרי היה גזר וכרוב וההרבה היו רעבים. אבל רובם קיבלו את התנאים הללו כמוכנים מאליהם, בערבים היו יושבים על חדשא ושרים. מיד עם בואם הותקבלו כחברי קיבוץ, אך מצב העוניניים היה רחוק מלהשביע את רצון הנקלטים:

"היינו קבוצה רבת-כוח של שבעים איש, והחברים היו מיעוט, אך הם הצליחו להשתלט על הכל. הם הכתיבו לנו כל הזמן מה לעשות ואיך לעשות, ועל רקע זה פרצו לא מעט מריבות ואפילו קסטות", מסרת נאוה חתואל. "כל דבר שהגרעין רצה לבצע, הוותיקים הטיילו עליו וטו. להם היו מגפיים בחורף, לנו לא נתנו. הכל התחלק לפי עקרון הוותק - הבגדים, הדירות, אני חושבת שהגרעין שלנו התחיל לאט לאט להתפרק רק בגלל ההרגשה הזאת של אפליה.

בגלל הפגיעה שלי בצרפת, לפני העלייה, הייתי נאלצת לעבוד במחסן הבגדים, ועברתי הריון קשה מאוד. וכשאחת הוותיקות קראה לי "פרזיטית, את חייה על חשבוננו", יצחק ואני ארזנו את הפציונו ועזבנו, ומאז אנו חיים כמושב חיים של סיפוק, בחוג חברים גדול".

בקרוב חברי "בתלם" שררה תחושה שמפלים אותם לרעה, אף מנצלים אותם. גם רותי קרוצ'י שותפת להערכה עגומה זו: "בבית גוברין לא קיבלו אותנו כפי שצריך, לא נתנו לנו את מה שמגיע לנו", היא מתלוננת, "גם פה לא זכינו לקליטה טובה".

נכזל. מהם את זכויות הראשונות והוותק (של פתות משנתיים!). עם קבוצת הרומנים, שבאו יחד א אחרי הכשרה בבוארי, היו לנו יותר קל להיות. חשנו בהם רצון ליצור קשרי תבורות אמיתיים.

כיסותנו לענפים הייתה - בניגוד לדעתו של יצחק - דווקא טובה. המייסדים היו מעטים וגם הם נ מעויבות, ולא הייתה להם ברירה. וכן ממש השתלטנו על ענפים: על הרפת, למשל, והגרמיה; ואני הק את ענף המספוא, בסיוע אחד הייקים מגבעת ברנר, שליזיה אותי גם כאן וליכוד אותי את יס: החקלאות. גם חובשת מגבעת ברנר הייתה באה לבית גוברין ומדריכה את זליה שלנו. וזה בודהאי לא בצו התנועה! אחרי כן נבחרתי למזכיר ולמבר המשק".

המשבר הגדול

"המשבר הגדול" החריף ופרץ כעבור חמש שנים, ב-1956, לאתר שהגיע להשלמת הקיבוץ גרעין ענק מאוז מעשרים בוגרי "הנוער העובד", רובם בני-טובים מחיפה, שכונת בודרוכוב, ירושלים. על פי העדויות, יתסם אל הצפון-אפריקנים היה כחסם כל הנישנו העברי בימי העלייה הממונת. כאל נו זרנה, פרימיטיביים.

"...ואנחנו, שתיינו בטגירות רבה בתוך הצד הקיבוץ, לא ידענו כלל שיש לבני עדתנו סטיגמה כזא קובע אורי זינר.

"דווקא קיבלנו אותם בצורה יפה מאוד, ועל כן הניכור הזה מצידם גרם בקרבנו משבר אמון כבד", מ את המצב אורי זינר, "זה עמלנו וזה שכרנו? מתברר שגם הקיבוץ המאוחד לא דאג די, כנראה לא ה איתנו, לא בני מחרשק, לא יצחק וחומה טבנקין. היחידי שקלט את המסר וגילה הבנה, היה משה א ז"ל, השליח לשעבר בתניס.

אחרי שהם הצליחו לסלק אותנו, הם בעצמם התחילו להסתלק, כי לא היה להם אותו נסיון חיים, ז עמור שדחה כמו לנו, הרי בחלקנו כבר היינו חורים לילדים!".

הנה אחד האירועים המאפיינים את רוח הזמן ההוא: בליל גשם וסערה, כשרוב האוהלים בבית גוברין הרתק והכל נרטבו עד העצם, פלשו יושביהם למקום הריק והיבש היתידי - תדרי האיולציה. למו בבקר באה דליה זינר, החובשת, מזועזעת מן "הכניסה ללא רשות", גירשה את הפולשים והביאה א לבזרו בפני ועדת החברה. "איפה גלח?" שאלו דליה ענתה, ברוב אחריות לתחום פעולתה: "זה לא מ אותי, לא בחדר בריאות!".

אורי מזכיר שהיו גם רגעים יפים וגדולים בחיי הגרעין בבית גוברין, שהיה חברה די מלוכדת. הם לצאת לעזרת התנועה בצפון-אפריקה כשליחים מהארץ, אך נסיונותיהם זכו להסלת וטו מוחלט ג טבין: "המשק שלנו יותר חשוב מאשר התנועה שם במרחק!". הנה עוד טעם להעמקת המיכור.

גם רינה כהן נזכרת בימים החם בתקופה אומללה בחייה וחי בעלה ראובן, הן בעבודה הן ביחסי חו "אחרי שנסלנו חופשה בת חדש ימים, בלא לבקש רשות, הוציאו אותנו מהמשק", חותמת רינה סיפורת.

אחת השגיאות הייתה, כנראה, שהכינו את קבוצת הנוער העובד בסיסמה "אתם הולכים להציל את גוברין", והם ראו עצמם כגיבורים מושיעים, אך למעשה היו רחוקים מזה. נזכר מאיר עמנו:

אחד של לימוד נשיק, בקושי ידעו להחזיק רובה בית. אבל אף אחת לא אמרה מלה: צריך לשמור אז הן-הלכו - פחד או לא פחד - ושמו.

הנהגה באו בנות, ילדות הארץ, שסיימו טיירונו ולפתות שלוש-ארבעה חדשי שירות בנחל, וכשניסיתי לסדר אותן לשמירת לילה, אמרו לי: אנחנו פוחדות ואלה, קיבלתי שוק - את אלה שלחה התנועה לחציל את המשק?

לבסוף, אחרי כל השאר, גם מאיד עמנו היה נאלץ לעזוב את המשק, כי לא נמצאה מסגרת חינוכית מתאימה לבזו, בת השש.

זליה זניד מסכמת את תקופת בית גוברין כ"פרק מעניין בחיי", אך מתקשה להבין היום כיצד יכלו לחיות כך אז.

"בתור מחסנאית בגדים ביקשתי לחדש את השוויץ המוחלט בין החברים, בעיקר החברות. הלכתי מחד לחד. ספרתי הרשמית רישום מדויק של כל פריט לבוש עלינו ותחבון, במטרה לקבוע מחדש את 'הנורמה' ולהשוות בין כולם. אלא שהבנות מצאו להן דרכי עקיפה של קומיה בעיר, של תפירה עצמית של כביסה עדינה בבית, ושבו נוצרו הבדלים בין מי שיש ומי שאין לה - והתמרמרות.

כשבתי הייתה חולה בשעלת, השומרים התקשו לטפל בה והביאו לי אותה הביתה באישון לילה. כמה קשה היה ללכת למחרת בבוקר לחזיר אותה לגן: סלם ראו כמה שאני לא בסדר".

לאחר שדליה סירבה לסדרן העבודה (הוא מאיר עמנו) לעבוד בתורנות שבת רביעית ברציפות, הופעל חוק הקיבוץ והיא גורשה מבית גוברין.

כל חברי "בתלם" עזבו, גם רוב הגרעין הישראלי נטש את תיי הקיבוץ, ולבסוף היה זה גרעין של בני גבעות בדרו, שבאו ותיקו את בית גוברין.

יחסים מסובכים

גם אורי זניד וגם שלמה דודו מסכמים בכאב לא רק את פרשת הגרעין הזה, אלא מרחיבים את הידיעה לכדי מחדלי הקליטה של כל העדה הצפון-אפריקנית בקיבוץ ובארץ. שניהם מספרים כיצד הזדהו בתחילה עם הדרך הקיבוצית-חלוצית וחיו בתחושה, שהם ממלאים שליחות לאומית ממדרגה ראשונה, בנויים את המולדת ומבטיחים את גבולותיה. הרי "שטיפח המוח" שהם קיבלו בחנוכה הצליתה מאוד, עד כי צעדו בארץ, ב-1 במאי, בחפז המפלגה התח דגלים אדומים ותמונות דיוקני-ענק של לנין וסטלין!

אך שניהם תמימי-דעים, שההתמקדות ב"הגשמה בקיבוץ", בהתיישבות בלבד, הייתה משגת. צריך היה לצאת לקליטה המוני עדה, לתת להם רוגמה, עידוד, סיוע, כיוון בחיים, ולא להותיר אותם בתנאי חייהם המנוונים, מפלים לרעה מן הפולנים שתמיד זכו להטבות, ומשתייכים היום לש"ס ולליכה.

"הפסדנו אותם-לימין", מדישים גם אורי וגם שלמה, "כי לא יצאנו מהקונכיה שלנו במשק, לא הלכנו לחדין ולהנהיג אותם. זאת החמצה קולוסלית מצד התנועה ומצד המדינה כולה. אז ראינו כחלוצים רק את חברי הקיבוצים, גם מגבעת בדרו, ולא את מתיישבי קרית שמונה!

לא מילאנו את התפקיד, שחיה בכוחנו למלא: להיות ראש גשר לארץ החדשה להמוני בית ישראל בני

מסכם את התקופה, מנקודת הראות שלו; יצחק התואל:

"אני לא היכרתי חיטב את גרעין 'בנתיב', כי עזבתי מוקדם. לא זכיתי, כי הסקתי מסקנות מחר מאד אני עבדתי קשה, שעות רבות מאד, בעיקר בלילות. אנשים היו הוכלים לקלנוע, לטייל, ואני הייתי משמרות ברפת, עבודה מפרכת. לחברים מהגרעין הוותיק היו כל שבועיים השתלמויות, הרצאו קורס, כל הזמן נוסעים - כי הפועל השחרר ישנו, הוא ימלא את הפונקציות.

עזבנו את הקיבוץ והלכנו למושב. שם התחלנו חיים חדשים, בעבודה קשה - אולי קשה מזו שני בקיבוץ, ואינני מצטער. בשנת 1954 נכנסתי לעבוד באגף הייעוץ בקרן הקיימת ופרשתי, בדרגה ג לפני חצי שנה. שם נקלטתי יפה, התפתחתי חיטב, ואני אוהב את הארץ הזאת, אבל עם הקיבוץ ו שום עסקים מאז ועד היום".

סיפורי חיים

לבל זרונים

"יום אחד ביקש ממני השליח אפרים פרידמן להכין שני דרכונים, אחד מהם לו עצמו, השני למשה הכנתי הכל דת וכדין, אך אפרים בפיזור דעתו הידוע, לקח את של רימון ומסד למשה את שלו עצמ הוא לא בדק. בתחנת הגבול באוודדה התבקשו להזדהות, רימון שלף את חדרונו על שם פרידמן - שתי סטירות לזו והושב בבית הכלא לעשרים וארבע שעות.

פאשלות

מלאכת זיופי הניירות במחזרת למען עלייה ב' לא תמיד נחלה הצלחה. אילן הרס, שהיה מתמחה ב חותמות של פקיד ההגירה האחראי, ביקש משלמה להעביר כמה מחן מאלג'יר למרוקו. אך כשפתחו חמוודה בגבול, התברר שהתחתית הכפולה לא הייתה מודבקת חיטב - וכל החותמות התגלגלו ה מספר שלמה: "ברחתי משם כל עוד מכנסי היו יבשים...".

פעם אחת הכין אילן תעודות זרות לכל משותפי המסיע בצרפת, אלא שהדיו לא הספיקה להח כשהגיעו לגבול וחושטו לשוטר את הניירות, כל השמות נמרחו, אי-אפשר היה לזהות פרט כלשהו שחשוטר הבין, שלא כדאי לו להתעסק עם החברה האלה ואמר: הפעם אסלה לכם, לנו, רצו!

מקו יחודי?

בימי ההכשרה במומברדון היה אחד החברים זקוק למשקפיים חדשים. הלך לרופא עיניים יהודי ב אוש, וזה התחיל לדבר איתו יידיש. אמרתי: רגע, יידיש אני לא מבין! פסק הרופא: אם אינך מדבר י אינך יהודי!

מסעוד אודי על הימים הראשונים בבית גוברין: חיימ'ל נאיביסקי, יאז'ינירמורעיס נלל לסימון ונבטהווי תאדיר שלקחנו על עצמנו. הייתי יוצא לשדות, לבדי, בחמש בבוקר, שקט ורגוע כאילו אני בפרובאנס, ולא באזור שמסתננים שודצים בו ביום ובלילה. בוקר אחד נסעתי בטמיר וראיתי מישהו עומד על אבן, מכון אל רובה ויורה. הורדתי את הראש והכדור עבר מעלי. וכל העת התייחסנו לזה כאל דבר מובן מאלינו...

סיפור של בלוקים

כך מתאר אורי זניר את יום עבודתו הראשון בבית אורן:
 "אמרתי לי: אתה רואה את ערימת הבלוקים שם? הורידו אותם לא במקומם, עליך להעביר אותם למקום חדש, במרתק של כמה עשרות מטרים. הייתי כולי מאושר, גאה, בטוח שאני בונה את ארץ ישראל. כל היום סחבתי בלוקים למקום הנכון. למחרת בבוקר באו ואמרו: זאת הייתה טעות, הבלוקים חיו אכן במקום הנכון, אתה צריך לחזיר אותם; זה היה יום עבודתי השני. מכל זה נשארתי עם טראומה ועם יבלות, ואינני יכול להחליט מה כאב יותר."

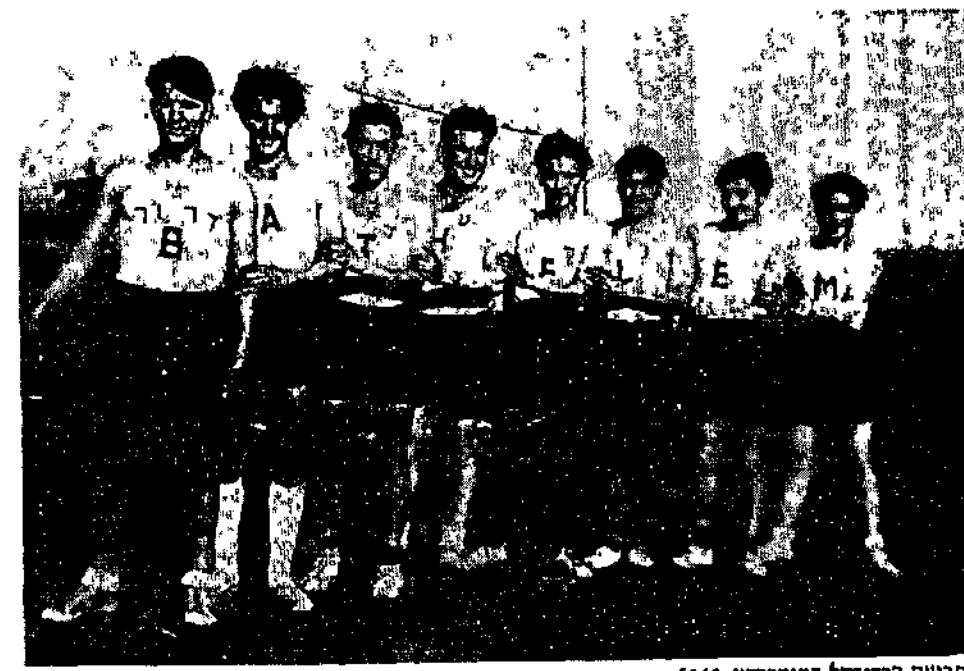
הסיפור מתבסס על שיחה מוקלטת שנערכה בסמינר אפעל, ב"יד טבנקין", בשבת, ד' בטבת תשנ"ד, 18.12.93. השתתפו בה: שלמה דהן, דליה זניר, אורי זניר, נאוה ויצחק התואל, רותי קרוצי-מישר, רינה כהן, מאיר ושושנה עמנו, אילן הדס, יהודה סיטרוק. הנחתה - רחל כהן ממעגן-מיכאל.

ואלה שמות חברי גרעין "בתלם", כפי שנמסרו על פי הזיכרון:

1. אוחיון דהן	11. ויזמן ישראל	21. מישר-קרוצי רות	31. בוטבול-גמליאל פנחס
2. אטלן אליהו	12. זניר דליה	23. סיטרוק ניצה	32. סעדה רענן
3. אטיאס דב	13. זניר אורי	24. סיטרוק חוזה	33. צרטיני אלפרד
4. בן שמהו עליזה	14. תתואל נאוה	25. עמנו שושנה	34. שאואט שלום
5. בן שמחן שלמה	15. חתואל יצחק	26. עמנו שושנה	35. שאואט מרים
6. דהן רינה	16. טייב לולו-יהושע	27. עמנו מאיר	36. שאואט יעקב
7. דהן שלמה	17. כהן רינה	28. רוזיליו מישה	37. תריגלו תיתי
8. דיין יעקב	18. כהן ראובן	הקבוצה מבאג'ה:	38. תריגלו דוד ז"ל
9. הדס תמר	19. כהן נדית	29. אטון מקס	
10. הדס אילן	20. כהן יהודה	30. אבוטבול ויקטור	

ביקור חנושיא יצחק בן צבי בבית גוברין, 1953

קבוצת הכדורסל במומברדון, 1949

כך קראו לתוכנית שחתקיימה ברדיו תוניס בכל יום שני משעה 19.30 עד 20.00 בשנים 1947-1950 ייתכן שהרעיון לחת לבני כל דת אפשרות לשרד ותוכנית שבועית ברדיו תוניס בשפה הצרפתית מזמן. אך כשאמרה סממה (המוכר לנו כ"לולו" ואביו של דן סממה המשרד בטלוריה הישראל קבל על עצמו את המשימה, במקרה הפכה התוכנית לתוכנית ציונות סמויה. המפגש הראשו התוכנית הרדיו הזאת היה בחנוכה 1948.

השתתפתי אז במקהלה של "חוג חבוגרים" של "דרור" בניצוחו של פטי (אברהם צרפתי מרגבים). נסינו הראשון של פטי לרכו כמה סטודנטים ולקרב אותם לרעיון הציונות המגשימה.

וכך קרה שבתוכנית, ששודרה בשבוע של חנוכה, הזמין לולו את מקהלת "דרור" לשיר שירי חו הייתה זאת הפעם הראשונה ששרתי את "אשרי הגפרור", וקדושת הציונות הובררה לי בעוצמה ו

מה נשארתי לעזור ללולו לשרד את התוכנית בכל שבוע והתקן זמן קצר, הצטרפו גם גלדו, או לגוון את הקולות במשך השידור. כך קרה, שתנועת "דרור" הייתה משדרת ליהודי ארצות פ (דוברות צרפתית) בשעת שיא בכל יום שני בערב. התוכניות היו מגוונות מאוד, וכללו היסטוריה יהודית, דברים של הוגי דעות מפורסמים כמו ברגסון, קטעים של שלום עליכו לצרפתית, ובין לבין שירי ארץ ישראל מתקליטים שרכשנו בצרפת. הייתה פינה ל"שיר כבקשתך הייתה לשמור על קשר מתמיד עם קהל המאזינים. מקוננו ועד בלגיה, מארצות המערב ומצד בקשות לשירי ברכה צפירה - "בת הרב", "מי יצילנו מרעב" או "בערבות הנגב", שיר שאהבנו כ אז. אף פעם לא ציטטנו את השם "ישבאל" כדי לא להרגיז את הערבים. אך שם הקוד שניתן ל "קיבוץ גלויות". כשהיינו צריכים להיות בסמינו באלג'יר בקיץ 1949, הקלטנו מראש ארבעה ר החודש בו נעדרנו, כדי שרצף השידורים לא ייפסק. התחושה החדשה עבורי, להיות קשורה ל" חיזקה בי את שאיפותי לעלייה מיידית.

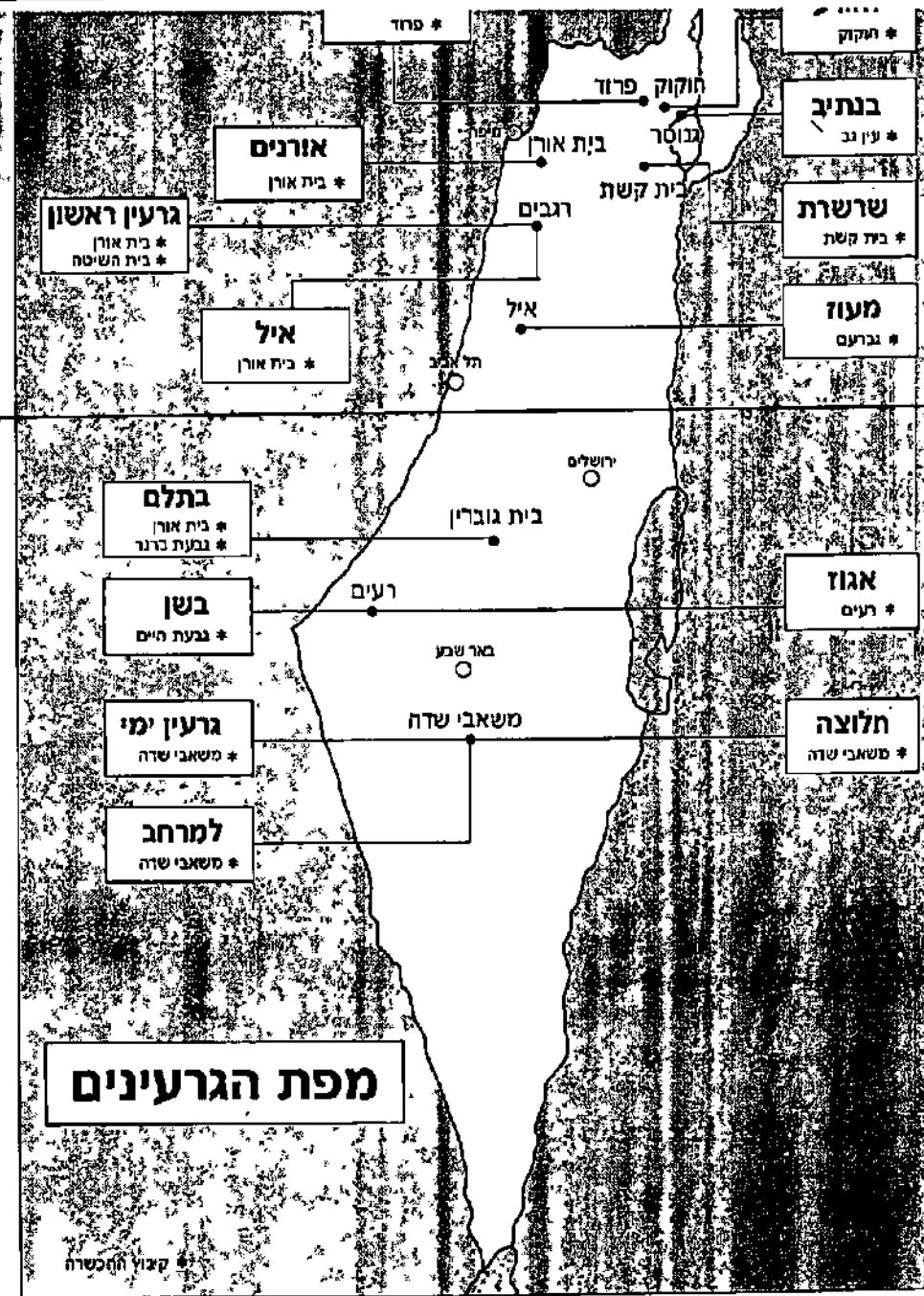
רצה הגורל, שגם לולו החליט לעלות ארצה עם משפחתו באותה התקופה, וכך ביחד יסלנו האחרונה למאזינים: שלום ולחתריות ב"קיבוץ גלויות". תוכנית אחרונה זו היה בזכרוני בבהיר מובן היה לאחר עלייתו ארצה, שלולו יפנה אליי כדי לחדש את תוכניתנו בארץ תחת השו לגולה". שימשתי כקריינית בתוכנית זאת זמן מה כחברת רגבים. ואז מסרנו את דרישות השל שעיין נשאר בגולה.

המעגל נסגר!

סוני לבנון

עין חרוז מאוחד, אוטובד 1993

* חצי השעה העברית.

סתיו 1945

עלייתם של שלושת החברים הראשונים שנשלחו ע"י התנועה כגרעין התיישבותי בארץ ישראל יצרה התחייבויות שונות ומיידיות לתנועה.

לחץ הנוער והציבור היהודי בתוניס ובכל תוניסיה חייב אותנו לקבלת החלטות אמיצות. כ התנועה התרכזה בעמידה איתנה מול האתגרים שהמציאות החדשה תבעה מאיתנו.

חברים מרכזיים נשלחו מחוץ לעיר, לעיירות השדה להביא את דבר התנועה. הוקמה הכשרה במרחק לא רב מתוניס.

חורחב התא הראשון של ההגנה ונרכש נשק, אבל עיקר העיקרים היה העלייה והדרכים להגשמה לעלייה חייבנו חברים לבצע נישואין מדומים (marriages de papier) ולהינלק בהודגה מחתומים לקוד הקובע. ניצלנו את זרם תנועת החיילים הארצישראלים אשר עברו דרך תוניס בהיחם משרתי הבריטי, בכדי לחפש דרכים לעלייה ב'.

הניסיון הראשון לעלייה ב' התבצע דרך בן גרין – עיירה קטנה בגבול הדרומי של תוניסיה עם לו קשה לי עד היום הזה להשתחרר מן ההרגשה של התרוממות הנפש והאווירה המשיחית שאחזו ו היהודיים של בן גרין, אשר היו מוכנים לעזוב את הכול, לבוא אחריי לארץ הקודש. ההתרגשות ה אדירה, שממש חרדתי לגורלם ולמה שהיה עלול לקרות להם, אחרי שאעזוב את המקום. חו לביטחוני האישי. עד היום אינני זוכר, איך יצאתי בשלום מהאירוע המרגש הזה. אבל לצערי חו סיבות ביטחוניות לא נפרצה הדרך.

אולם ביקור זה עורר אצלי ואצל החברים האחרים בתנועה את המדעות בקשר לנכונות להירתם לפעולות ציוניות וגם לרצונם העז להגשים את עלייתם בכל הדרכים.

הניסיון השני לעליית חברים בכל דרך, נוצע בהצלחה בנובמבר 1945.

באוגוסט של אותה השנה ניתנו לנו כמה סרטיפיקטים ע"י הפדרציה הציונית באלג'יר והתנועה לשלוח לאלג'יר כעשרים חברים, שיחוו את הגרעין הצפון אפריקאי הראשון בארץ ישראל.

שני זוגות שעד אתמול היו רווקים ורווקות נישאו תוך ימים ספורים, תופסק מחנה קיץ מחוץ וחברים רבים חזרו בבהלה ובהתרגשות לקראת העלייה הקרובה.

החלה להתרוצצות להכנת הדרכונים, שכנוע חתורים וההכנות המרובות ליום הגדול, שכולנו ח והנה זה הגיע. בשעות הבוקר המוקדמות, באחד מימי אוגוסט 1945 עשרות חברים והורים, ומודאגים ליוו את הקבוצה לחחנת הרכבת של תוניס, בשירים ובריקודים, אבל היו סימני שאלו דף חדש נפתח לחברים, לתנועה וליהדות תוניסיה במיוחד.

השידור האחרון באוקטובר 1950 בתוניס, אנדרי סממה וטוני דויב

1.	אלעל יגאל
2.	אל על שולמית
3.	בוגד אסתר
4.	בוגד גר
5.	ביסמות יואל
6.	ברוך דב
7.	חבבו משה ז"ל

8.	חגל אליהו
9.	סן אורה ז"ל
10.	סן שושן
11.	מאליק ארמן (רוקינף)
12.	סיטבון טאידו ז"ל
13.	סעדה צבי ז"ל
14.	סעדה צביה
15.	עטל דוד - אריאל ז"ל
16.	קוסקס אדוארד
17.	קריב דן
18.	שמלה דן
19.	שמלה תמר

לצערנו ולדאבון לב כולנו השהייה באלג'יר נמשכת שלושה חודשים.

בהגיענו לאלג'יר נתקבלנו על ידי חברי התנועה, ובדאשם רות סבאן - היום רות שחר, אשר עזרו לנו להתארגן לקראת העלייה.

כל הקבוצה השתכנה במלון אחד. התגעגענו לחורים ולחברי התנועה. חיכינו לשעת האפס. אולם בגלל סיבות לא ידועות לנו עד היום הזה, האנייה לא עגנה בנמל אלג'יר ונשארו "תקועים" בעיר הזאת.

החורף עמד בפתח, מלחמח העולם השנייה טרם הסתיימה, ובאלג'יר שרר צנע חמור מאוד. לא היינו אזרחים צרפתיים ולא תושבים מקומיים. עלינו היה להשיג בדחיפות תלושי מזון ממשלתיים או לחפש דרכים לא כל כך חוקיות להשגת מזון בשוק השחור.

היות שיום העלייה שלנו נרחה להאריך בלתי ידוע, ולא ידענו כמה זמן נשאר באלג'יר, החליטה סוכנות הסעד שדאגה קודם לכן לצרכינו, שלא תוכל לחמשיך להחזיק אותנו, ושעלינו להחליט: או לחזור לתוניס' או להישאר באלג'יר ולהסתדר בכוחות עצמנו.

לחזור לתוניס' מי חשב על זה? נשארה לנו ברירה אחת והיא להיאבק על קיומנו בארץ זרה, לחפש דרכים לקצר את שהותנו באלג'יר ולמצוא מוצא לעלייתנו.

התעוררה בעייה, בין יתר הבעיות, שאלה האוכל הכשר! קבוצה קטנה של חברים דרשה, ובצדק, אוכל כשר (הרי אחת הסיסמאות של התנועה הייתה: מהתלמודיסט לקומוניסט!).

חלק גדול מן החברים השליש עם האוכל שקיבלנו במרכז לעזרה לפליטים.

מיעוט החברים, שרצו באוכל כשר, התארחו במרכז הקהילתי לעזרה ליהודים נצרכים "LE FOYER" - זה היה על השבון הקהילה היהודית באלג'יר. התחלנו לקיים את עצמנו בסוהותינו אנו. הוזמנו אמנם כמה חברים להתארח אצל משפחות יהודיות באלג'יר, כמו אדון זאגה, שחיה סוחר שטיחים והעמיד לרשותנו אח דירתו להלנה זמנית של זוגות אחדים.

כמה חברים סדרו בעבודות מזדמנות, אבל הבעייה העיקרית וחלוצת הייתה מגורים לחברים. לאחר חיפושים מרובים קיבלנו את הצעתו של יהודי אמיד, שהייתה ברשותו חווה הקלאיח גדולה, במרחק לא רב מאלג'יר: הוא העמיד לרשותנו בית ריק של כמה חדרים במרכז החווה, וזאת כנגד עבודתם של כמה חברים בעבודות הקלאות בחווה. זה היה הרע במיעוטו.

שולמית ואסתר, אישתו של בוגד (חבר תנועה שנשאר עמנו באלג'יר ולאחר עלייתו אר לתנועה ההתיישבותית החדשה) היו מופקדות על הכנת ה"ארוחות" לגברים הרבים שהי לתקונו בגדים, לכיבוס ביד. היו מניחים את הכביסה להתייבש על גדרות החוות.

דוב החברים לנו בבית המשותף, שבו לא היה שום ריחוק, לא חימום ולא השמל. שכבנו ישו שסופק לנו מאורוות החווה, והתאורה בלילות הייתה אורם של מנורות נפט או נרות.

חלק מן החברים היה משועמם, והחבר רוקינף היה מבדר אותם ברכילויות הנצחיות שלו; מספרים בדיחות על חיינו העלובים ועל התקוות שבדרך.

הסיפור הקצר הבא יבליט במיוחד ומחיש את מצוקת החברים בקבוצה.

עיקר המזון שלנו היה נקרא SOUPE AUX CHIENS (בטרנס מילולי: "מרק לכלבים"). זה היה עלי כרוב עם כמה תבלינים וחיכות לחם יבש.

שולמית, הטבחית הראשית, ירדה להוצר החווה בכדי לחפש איזה דבר, שהיה חסר פה להשלן הערב. השעה הייתה שעות דמדומים לקראת הלילה. היא התבוננה לכיוון אזור ערימת האשפ דלה במיוחד, וראתה את אחד החברים מרים חתיכת לחם יבש, שכנראה נפלה שם בטעות. הו הלחם ואכל אותו. כשהיא סיפרה לי על כך, היו דמעות בעיניה. החבר לא ראה אותה, והיא זאת לאף חבר אחד מלבדי.

היות שלא היו מים חמים בחווה, הייתי שולח את החברים לפי התור להתרחץ ב"המאם" (בית חי קיימים חדרי אמבטיית ציבוריות. בהתחשב במצב הכספי שלנו, כל חבר התרחץ בעיר בשבע לכל היותר.

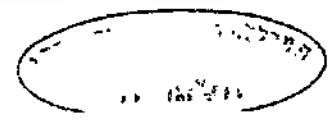
משה חבבו ז"ל ואני היינו טרדנים בהבטחת הקיום הימיומי של החברים ובהיפוש דרכים י דרך ובמאבקים הפוליטיים עם האחראי לפדרציה הציונית באלג'יר, מר הלר, שלא חיבב אנו בחיותו מקורב מאוד לתנועת "ביתר" הרוויזיוניסטית.

בהיפושנו אחרי דרכים לעלייה לכל הקבוצה נפגשנו עם קצין בריטי, משה פרלמן, יהודי נ לשירותי הביטחון הבריטי, והוא איפשר לנו להיכנס לנמל הצבאי באלג'יר בכדי לשוחח עם כנ אניות, שעגנו בנמל, במטרה לנסות ולשכנע אותם לאפשר לנו לעלות על אחת האניות ש ארץ-ישראל או ארץ אחרת הקרובה אליה. אחד מקברניטי אנייה לבנונית הצלחנו לשכנע, התייעצות עם המוסדות שלנו העניק לא אושר.

באנו בדברים עם בעל ספינה לא גדולה, שהסכים לקחת אותנו תמורת תשלום

די מנובד. אולם אחרי כמה ימים החייע לנו, שהוא מוכן, אבל ללא המטען (המזוודות של ה עדיף משקל יכול לגרום לטביעתה של הספינה. גם כאן לא יטלנו לקחת על עצמנו אה העצומה לגורלם של חברי התנועה.

היום ני מדה לאל ולאשתי שולמית, שהתגדה בכל תוקף לרעיון המסורף הזה, לדעתה, ו רחמיו של רבי מאיר בעל הנס, שבו היא מאמינה במיוחד, שהוא ימנע את ביצוע ההרפתקה הזו

הקשר עם הנהגת התנועה היה הדוק מאוד. קיבלנו עידוד מהתעניינותם של חברי התנועה ובמיוחד מהסיוע התכרי והכספי שלהם. הסיוע הכספי היה זל, אבל ידענו, שהוא היה פרי מאמץ וחשתתפות אישית של רוב הכוגרים והנהגת התנועה.

כמו כן קיבלנו סיוע פוליטי מהתנועה במאבקנו היומיומי עם הפרדציה הציונית באלג'יר, שהעדיפה את תנועת "ביתר" והרוויזיוניסטים בכל הקשור לעזרה הומרית ובמיוחד בהרכבת רשימת הזכאים לסרטיפיקטים.

עמדנו על המשמר והפעלנו את כל "התותתים", שעמדו לרשותנו באלג'יר ובתוניס, ולאחר מאבק עקשני קיבלנו מכסה מקסימלית של סרטיפיקטים.

באין שהותנו הצלחנו בעזרתם של חברי התנועה כאלג'יר לשלוח חברים אחדים על סיפונה של אונייה ספרדית, שעגנה זמנית בנמל אלג'יר. אחד מהם היה ז'אק אדס, חבר תנועה באלג'יר, שנשלח לבטן האונייה הזאת, לבוש בחולצה קצרה ומכנסיים קצרים. החלטתו לקבל את דין התנועה ולנסוע לארץ מבלי להודיע לאף אחד, מיד וללא ערעור ראויה לציון.

את זוג החברים, תמר דן שמלה, הצלחנו להעלות על סיפונה של אוניית מלחמה בריטית, שיעודה היה חיפה.

סוף סוף לאחר שלושה חודשים של תלאות, סבל ומאבקים עקשנים יכולנו לצאת מאלג'יר לא דרך חים, אלא דרך האוויר.

נדע לנו, שכוחות הברית (צרפת, אנגליה, ארה"ב) רוצים להעביר מאלג'יר למצרים כמה מטוסי קרב גרמניים, "דקוטה", שיל מהציוד המלחמתי שנפל בידי כעלות הכרית. כמובן, קפצנו על המציאה, ולאחר מ"מ עם גורמים מוסמכים באלג'יר ותמורת השלום נאה הצלחנו לעלות על "הטרמפ" שהזדמן לנו.

חלק מהחברים היה צריך לסוס ישירות לקהיר עם חנייה בטריפולי אשר בלוב, חלק שני עם חניית ביניים של לילה ויום אחד בתוניס וחנייה שנייה בטריפולי. מטריפולי כל החברים היו צריכים לטוס יחד לקהיר.

עמדה לפנינו בעייה תברית קשה: מי מתחברים יטוס דרך תוניס ומי לא.

לא הייתה לנו כל ברירה, אלא לבצע תגולה שמית בין החברים. כל החברים השתוקקו מאוד לראות את הוריהם ואת תבדי התנועה וגם להינפש, אפילו ליום אחד, אחרי התקופת הקשה והמתנשה באלג'יר.

אמי חייב לספר על התנהגות מרגשת של חברנו משה תבבו ארנון ז"ל. בהגולה עלו בגורל לטיסה דרך תוניס שמי ושמו של משה, ושולמית, אשתו, הייתה צריכה לטוס ישירות לטריפולי. המצב בשבילנו, כווג, לא היה נעים ולא משמת, אבל כתבדי תנועה עקביים וגאים, קיבלנו את הדין ולא ערערנו על תוצאווח ההגולה, וחוא, משה, מסר את מקומו לשולמית בכדי למנוע פרידה כואבת לי ולה. כמובן, לא רצינו לקבל את הצעתו המיכה והחברית,

אבל הוא עמד על רצונו, לחץ עלינו ונשבע, שהוא עושה את זה מכל הלב.

חטיסה במטוסי הקרב הישנים הייתה הרפתקה לא קלה.

במטוסים האלה ניסאות מרופדים לא היו, ושירותים לא נמצאו בהם. ספסלים מעץ וחור בו שימשו אותנו בכל זמן חטיסה הקשה הזאת.

למעשה זאת הייתה טיסה מלווה בהקאות בכל פינה ומצב בטיחותי מעורער עד מאוד.

גם התקופה המיוחדת הזאת הגיעה לקיצה, ולסוף טוב. כל הקבוצה הגיעה בשלום לטריפוי צבאי בריטי) ולאחר לילה קצר של מנוחה המשכנו את טיסתנו החדפתקנית עד לקהיר.

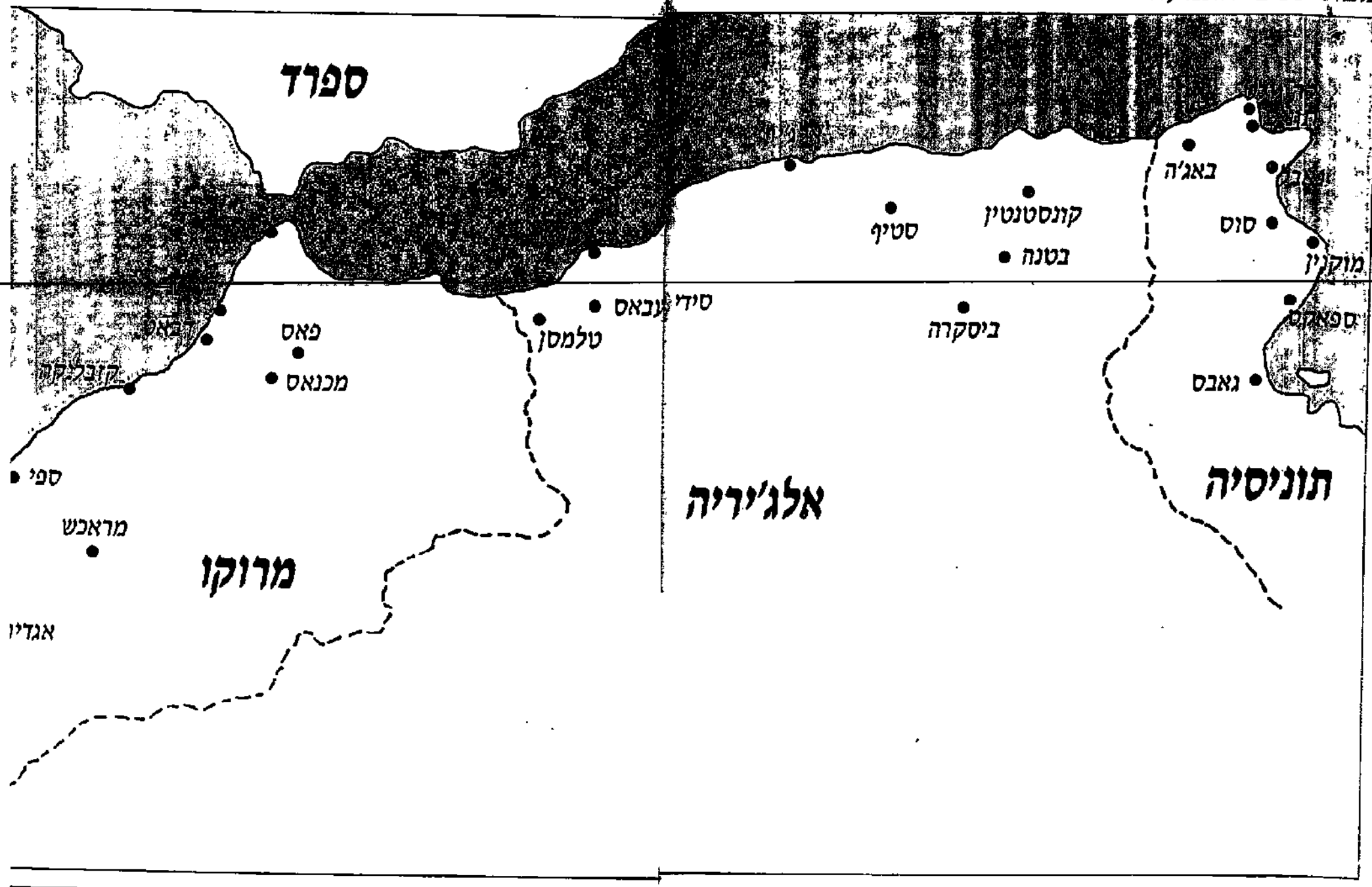
בקהיר התקבלנו בחתלהבות, כמו נסיכים, על ידי הקהילה היהודית שם. הם ארגנו לכבודו פיקנו אותנו בכל טוב, בטיולים ובמתנות.

לאחר שהייה של שלושה ימים בקהיר התארגנו לנסיעה ברכבת מקהיר לחיפה. בדרך עלו וי בתחנות השונות עד לאל-קנטרה, שהיא למעשה העיירה האחרונה על גדות תעלת סואץ לפני לצידה חשני של תעלת סואץ לכיוון חיפה.

לחיפה הגענו בערב חגיגות עשרים שנה להסתדרות, ולמרות הגעגועים לכל מה שהשארנו ההורים, התנועה - היינו שמחים ומאושרים: זכינו להיות חלק בלתי נפרד מן התנועה שערערה את חייה השקטים של הקהילה היהודית בתוניסיה ובמיוחד של הנוער היהודי המדינה, כי תנועתנו היוותה את הגפרור שהצית את הבערה המדולה, שזעזעה את יהדות צב וגרמה לעלייתם ההמונית של רבבות יהודים.

כפר סבא, ינואר 1994.

אלעל ינאל ("קציץ")

ספרד

באג'ה

סוס

מוקנין

קונסטנטין

בטנה

סטיף

ביסקרה

ספאלקס

גאבס

סיד' ענאס

טלמסן

פאס

מכנאס

אלג'יריה

תוניסיה

מרקו

ספי

מראכש

אגדיו